

CHE

ZALOŽBA

* *cf.*

Prevod: Tina Malič

CHE

Predgovor María del Carmen Ariet García

Uvod Aijaz Ahmad

Prevod Tina Malič

Prvič izdano oktobra 2020

Založba **cf.*
Dalmatinova 2
SI-1000 Ljubljana

zalozbacf.si

»Sporočilo Trikontinentali« je prevod urejene različice besedila, ki ga je 16. aprila 1967 pod naslovom »Crear dos, tres... muchos Viet Nam, es la consigna« (Ustvariti dva, tri ... množico Vietnamov, to je geslo) izdal Izvršni sekretariat Organizacije za solidarnost med ljudstvi Afrike, Azije in Latinske Amerike (OSPAAAL).

»Socializem in človek na Kubi« je prevod besedila, ki ga je 12. marca 1965 objavil urugvajski tednik Marcha.

To je skupna publikacija mreže dvajsetih založb (za popoln seznam glej str. 4–5), izdana pod licenco Creative Commons.

CHE

**cf.*

LJUBLJANA

2020

**BATALLA DE
IDEAS**

Batalla de Ideas (Argentina)
www.batalladeideas.com.ar

Bharathi Puthakalayam (India)
www.thamizhbooks.com

Chintha (India)
www.chinthapublishers.com

Deshar Katha (India)

Editorial Caminos (CMMLK, Cuba)
www.ecaminos.org

El Colectivo (Argentina)
www.editorialelcolectivo.com

**expressão
POPULAR**

Expressao Popular (Brazil)
www.expressaopopular.com.br

Fondo Editorial Fundarte (Venezuela)
www.fundarte.gob.ve

Gonopokashon (Bangladesh)

Simón Bolívar Institute (Venezuela)
www.isb.ve

Janashakti Prakashan (India)

Kriya Madyama (India)

LeftWord

LeftWord (India)
www.mayday.leftword.com

NAKED PUNCH

Naked Punch (Pakistan)
www.nakedpunch.com

Nava Telangana (India)
www.navatelanganabooks.com

Ojas: Vidyarthi Ni Pahal (India)

Ojas : Vidyarthi ni pahal

Prajasakti (India)
www.psbh.in

tricontinental

Tricontinental. Institute of Social Research
www.thetricontinental.com

वाम

Vam Prakashan (India)
mayday.leftword.com/vaam-prakashan/

ZALOŽBA
*cf.

Založba /*cf (Slovenia)
www.zalozbacf.si

Kazalo

- 7** **Predgovor**
María del Carmen Ariet García, Inštitut Cheja Guevare, Havana
- 13** **Uvod**
Aijaz Ahmad
- 23** **Kratka kronologija Ernesta Cheja Guevare**
- 27** **Sporočilo Trikontinentali**
Ernesto Che Guevara
- 45** **Socializem in človek na Kubi**
Ernesto Che Guevara

María del Carmen Ariet García¹

Ernesto Che Guevara: Socializem, novi človek in tretji svet

Predgovor

Leti 1965 in 1966 sta bili v procesu Chejevega revolucionarnega razvoja odločilni; označujeta kulminacijo in začetek nove faze. Che je od zmagovalca kubanske revolucije leta 1959 do leta 1965, ko je Kubo zapustil, da bi se posvetil mednarodnima misijama v Kongu in Boliviji, ustvaril lasten opus in nabor idej. V njem si je prizadeval izraziti svoja mnenja in sklepe o gradnji socializma v tako imenovanih državah tretjega sveta, pri čemer je črpal iz svojega dela na Kubi in različnih vlog in nalog, ki jih je prevzel. Poleg tega se je naslanjal tudi na skupne izkušnje socialističnega dela sveta, zlasti ZSSR, in na svoj podrobni študij del Marxa, Engelsa in Lenina.

¹ María del Carmen Ariet García je vodilna raziskovalka življenja in dela Cheja Guevare. Je koordinatorka raziskav v Študijskem centru Cheja Guevare (Havana), ki ga vodi Chejeva vdova Aleida March. María del Carmen je vodila družbenozgodovinsko raziskavo, ki je leta 1997, 30 let po umoru Cheja Guevare, v Boliviji nazadnje pripeljala do odkritja njegovih posmrtnih ostankov.

Che v nešteti zapisih, člankih, govorih in refleksijah iz tega obdobja podrobno opisuje, kateri cilji, načrti in dejanja bi morali prevladati pri poskusu prehoda v socializem, ki je bistven za to, da bi se človeštvo osvobodilo in emancipiralo. V skoraj vsem Chejevem delu so navzoče njegove glavne teze, med njimi ta, da je treba nenehno delovati, le tako bo mogoče iz revnih in nerazvitih držav ustvarili neodvisne in suverene. Ta premisa se osredotoča na izoblikovanje novega človeka, ki bo kot nosilec sprememb nase prevzel boj proti izkoriščanju in vsakršni dominaciji.

Če analiziramo Chejev govor v OZN decembra 1964, vidimo, da so prvi meseci leta 1965 zaznamovali konec nekega obdobja in začetek potovanja po Afriki. Na njem se je Che srečal z vodji različnih narodov in narodnih osvobodilnih gibanj. Med Drugim afro-azijskim seminarjem, ki je februarja tistega leta potekal v Alžiru, je imel Che govor, ki je bil za marsikoga šokanten in kontroverzen. V njem je ostro in natančno pojasnil svoja stališča o vlogi, ki naj bi jo odigral tretji svet, o njegovem spoprijemanju s kapitalizmom in o potrebi, da bi socialistične države podprle tamkajšnje boje za narodno osvoboditev.

Ne glede na vse kritike in polemike, ki so jih vzbudile te izjave, mu je spričo nepopravljive škode zaradi pomanjkanja enotnosti in povezanosti pri obrambi socializma ter dvoumnih in dogmatičnih stališč nedavna zgodovina dala prav. Če bi morali presojsati pot, za katero se je Che odločil po teh kratkih mesecih, bi videli, da je bilo njegovo odločitev o novi fazi čez nekaj mesecev mogoče predvideti. To novo fazo boja je začel, da bi razvnel plamen ljudske osvoboditve. Ob tem pa ni zanemaril »poskusa«, kakor je napisal, da bi izoblikoval nekaj sklepov o celovitih načelih, ki bi jih morali upoštevati pri oblikovanju novega človeka 21. stoletja.

Že sam kratek opis tega, kar je bilo povedanega v Alžiru, upravičuje objavo dveh emblematičnih besedil iz Chejeve

teoretske produkcije, »Socializem in človek na Kubi« (1965) in »Sporočilo Trikontinentali: Ustvariti dva, tri ... množico Vietnamov« (1966).

Besedilo »Socializem in človek na Kubi« je prvič izšlo 12. marca 1965 v Urugvaju, v reviji *Marcha*. Napisano je bilo med Chejevim obiskom v Alžiru, kjer je imel prej omenjeni govor. Tistega leta, od aprila do novembra, je Che sodeloval v osvobodilnem boju v Kongu. O izkušnjah v Kongu je po svoji navadi pisal v besedilu z naslovom *Pasajes de la Guerra Revolucionaria: Congo* [Epizode iz revolucionarne vojne: Kongo], v katerem se spominja »grenke izkušnje«, ki pa je imela ogromno vrednost kot primer predanega ljudskega boja.

Odhod iz Konga je postal razpotje, ki se je sprevrglo hkrati v dilemo in alternativo, saj je Cheja popeljalo k odločitvi, da se bo boril za popolno osvoboditev Latinske Amerike. Sklep, da se bo boril tudi zunaj Kube, so nekateri dobro poznali. Že v daljnih dneh urjenja v Mehiki, ko je Che obljubil, da se bo pod Fidelovim poveljstvom boril za strmoglavljenje Batistove diktature, se je zavezal tudi temu, da bo, ko bo Kuba osvobodjena, nadaljeval boj v drugih državah regije.

Človek, ki se bo izoblikoval v Cheja Guevaro – revolucionarja, je v letih 1955 in 1956 obrnil nov list v svojem življenju; to obdobje ga je čez čas pripeljalo do zmage pristne ljudske revolucije, ki je bila na Kubi, z bojem in ob podpori večine, dosežena leta 1959. Sprva ga je gnala njegova zavezanost Fidelovemu vodstvu, pozneje pa so se elementi njegove zgodnje misli in hotenja po delovanju vključili v revolucionarni proces, ki je Cheja Guevaro pretvoril v socialista.

Cheja je popolna predanost revolucionarnemu delu popeljala k številnim nalogam in dolžnostim, osredotočenim h kar najhitrejšemu odzivanju na konflikte in njegovemu

reševanju, da bi se nerazvite in odvisne države lahko premaknile k socializmu. To prizadevanje in njegove različne usmeritve so ga privedli k transformativni nalogi: položiti temelje za gradnjo nove družbe. Izmed ocen, ki so bile podane o njegovem delovanju, je vredno izpostaviti dva ključna elementa: 1) njegovo popolno posvečenost preučevanju razmer, da bi bila izbrana pot gradnje socializma bolj koherentna in konsistentnejša, in 2) refleksija praktičnih izkušenj na Kubi. Otok je postal model, ki bi lahko služil kot temelj drugim državam v enakih razmerah, odločenih, da se bodo borile za večje blagostanje in za družbeni razvoj.

Prav zaradi tega se je, kot je bila njegova dosledna praksa, pred odhodom s Kube čutil poklicanega napisati besedilo, kakršno je »Socializem in človek na Kubi«. Čeprav je Kubo zapustil, ni pozabil ali opustil načel, za katera se je boril in delal, ne le zato da bi utrdil kubansko revolucijo, temveč da bi na pot v socializem spodbodel tudi druge.

Ni naključje – ne v besedi ne v dejanjih – da se Che osredotoča predvsem na temeljno vlogo, ki pripada ljudem kot dejavnim subjektom, predanim svojemu skupnemu delu. Po Chejevem mnenju se subjektivnost in njen izraz v materialnem dejavno okrepi, če sta posledica zavestnega delovanja subjekta. V tem Che sledi načelom, ki jih vse od začetkov svoje teoretske misli zagovarja Marx. Kakor on je bil tudi Che zavezan koreniti preobrazbi – preobrazbi, do katere mora priti, da bi se lotili velikanskih strukturnih sprememb v novi družbi, ki naj bi nadomestila zastarelo kapitalistično.

S tega vidika postanejo Chejevi razmisleki in potreba po tem, da bi jih nadaljevali in poglobili, zelo jasni. Pri tem nam lahko pomaga zgodovinski spomin, ki razkriva vzpone in padce, značilne za vsak proces spreminjanja, ki se ga da še izpopolniti. Pomembno je poudariti, da je na kocki izvedba obsežnejšega projekta, katerega središče izvira iz človeka kot tistega, ki mora preoblikovati sebe in preoblikovati celoto.

Načine in rešitve je moč najti na tej višji ravni. Ne glede na to, kako težavno se to morda zdi, so njihovi glavni protagonisti ljudje, ki jih je treba izoblikovati kot gnetljivo ilo. Izoblikovati pa jih je treba z intrinzičnimi lastnostmi, kakršne terja vsak mehanizem, ki zmore delovati kot vzvod, nujen za spremembo v celoti. To je zapletena in naporna naloga, ki velikokrat presega človekove neposredne moči, a je bistven vidik tega novega človeka, ki ga moramo ustvariti skupaj.

Chejeva konsistentna usmeritev v to, kako ustvariti novega človeka in kako prepričati druge, da je projekt uresničljiv, ga nista odvrnila od razmisleka o težkih preživetvenih ali izkoriščevalskih razmerah, v kakršnih je moralo živeti veliko ljudstev in kakršna je bila realnost na najbolj negostoljubnih in odmaknjenih območjih sveta. Eden takšnih primerov je bila prav Kuba, ki je socializem dosegla v razmerah odvisnosti in nerazvitosti. Ta tako imenovani »tretji svet«, ki se je vzdignil v boj za resnično spremembo, je postal novi Chejev cilj, saj mu je bilo jasno, da je zmaga dejansko mogoča, če bo le okrepljen ozaveščenost ljudi in ustvaril enotnost, potrebno za njeno dosego. To ni bila in ni lahka pot. A korak za korakom se lahko temu cilju približamo, če prepoznamo, katere sile so potrebne, da bi prišli do optimalne rešitve in nove hegemonске sile. Prav o tem je govoril v Alžiru, to je poskušal doseči v Kongu in Boliviji. Tam so ga nazadnje ubili, a je tam tudi kraj, kjer seme čaka, da bo vzkliklo v nove moške in ženske, ki bodo zmožni popeljati svoje usode bolj-šemu svetu nasproti.

To je bistvo njegovih zadnjih tez, v katerih razmišlja o združitvi vseh razlaščenih; zbrane so v besedilu z naslovom »Sporočilo Trikontinentali«, nastalem kot odgovor na vojno, ki je bila najbrutalnejši spopad njegovega časa, hkrati pa za ljudi, pripravljene boriti se za svoje dostojanstvo in popolno emancipacijo, najbolj časten boj.

Zgodovinski zastoji, ki jih je doživelo človeštvo, so tragični. Logično je, da so ljudje, kakršen je bil Che s svojo načelnostjo, podvrženi napadom in da se jih marsikdo poskuša znebiti. Vseeno pa njegove misli in praktično delovanje v svoji silovitosti postajajo integralna paradigma teh novih časov. To je dovolj, da si prizadevamo razumeti deli, ponatisnjeni v tej knjigi, in se s tem iz njunega pomena tudi učiti. »Socializem in človek na Kubi« in »Sporočilo trikontinentali« se dopolnjujeta; zasnovani in napisani sta bili, da bi spregovorili o boju, zmagoslavju in konsolidaciji tega procesa, v središču katerega je in bo človek in h kateremu morajo biti usmerjena vsa prizadevanja za duhovno rast. Ko ju preučimo z vidika enovitosti in celovitosti, vidimo, da gre za začetek in nadaljevanje realne in mogoče strategije, zasnovane iz mogočne sile vseh držav, ki živijo na obrobju marginalnosti. Če parafraziram Cheja, nam preostaja le, da zgradimo človekovo voljo do osvoboditve, v kateri odmeva-jo »novi klici k boju in zmagi«, in lahko bomo uzrli prihodnost.

Aijaz Ahmad

Uvod

Domovina je človeštvo.

JOSÉ MARTÍ

*Naredili bomo
človeka 21. stoletja:
to bomo mi sami.*

CHE GUEVARA

Ernesto Che Guevara (1928–1967), avtor dveh klasičnih besedil, ki smo ju združili v tej knjižici, je bil človek, ki je svoje življenje živel v prihodnjiku, v stalnem uporuh proti svetu, ki sta ga ustvarila kapital in imperij, in kot bojevnih za revolucionarno preobrazbo sveta. Ko ga beremo, je velika težava, da je živel in umrl v radikalno drugačnem zgodovinskem trenutku, kot je naš. Njegov čas je bil čas, ko je približno tretjina človeštva živila v socialističnih državah, svetovna sistemska konfrontacija med kapitalizmom in komunizmom je bila vsakdanje dejstvo in vojne za narodno osvoboditev so divjale po treh celinah, Aziji, Afriki in Latinski Ameriki. Bil je tako rekoč junaški čas protiimperialističnih bojev, ko je bila neločljiva vez med revolucionarnim nacionalizmom in komunizmom za nepreštvene milijone

ljudi povsem samoumevna. S tega vidika daje Chejevo pisanje občutek sporočil, v steklenici poslanih iz revolucionarne preteklosti, ki jih prestrezamo na njihovi poti v revolucionarno prihodnost.

Che je bil star komaj 39 let, ko ga je umoril imperializem s svojimi privrženci. Ko človek preučuje njegovo življenje, dobi občutek meteorske hitrosti in vtis več življenj, spojenih v eno. Šolal se je za zdravnika, vendar je pred koncem študija medicine tudi prepotoval velik del Latinske Amerike. Čeprav Argentinec po rodu, se je z bolj ali manj sistematičnim študijem marksizma srečal v Gvatemali, ko je tam kratko bival leta 1954, in tam je kot prostovoljec tudi prvič prijel za orožje zoper imperializem, da bi med državnim udarom, ki ga je organizirala Cia s svojimi plačanci, obranil progresivno Arbenzovo vlado. Pobegnil je v Mehiko, kjer je spoznal Fidela, si pridobil njegovo zaupanje in se dosmrtno zapisal kubanski revoluciji. Sprva se ji je pridružil kot zdravnik za skupino revolucionarnih izgnancev, a se kmalu razvil v enega vodilnih poveljnikov uporniške vojske in hitro postal kar nekakšna legenda – in eden vodilnih teoretikov – v analih gverilskega vojskovanja.

Po revoluciji je Che prevzel ključne položaje v revolucionarni vladi, kakršna sta bila predsednik Narodne banke in minister za industrijo, hkrati pa je bil tudi nekakšen potujoči kubanski ambasador v nešteti prestolnicah Evrope, Azije in Afrike ter glasnik države na številnih mednarodnih forumih, od Alžira do New Yorka. Nekatera teh potovanj so bila javna in uradna in so vključevala diplomatska in trgovinska pogajanja, med drugim pogovore, ki so pripeljali do tesnega, vsestranskega zavezništva s Sovjetsko zvezo in drugimi socialističnimi državami; druga so bila skrivna, s ciljem, da bi odprl in/ali koordiniral različne revolucionarne fronte proti imperializmu. Zadnje in morda najambicioznejše teh skrivnih potovanj – da bi zanetil revolucionarno vojno v Boliviji,

ki naj bi se razširila v Argentino – se je izkazalo za usodno, saj so zajeli njegov gverilski bazni tabor, njega samega pa je prijel in umoril kontingent bolivijske vojske pod vodstvom Cie.

A celo ob tem, da je živel takšno burno življenje praktičnega revolucionarja, je za njim ostala ogromna intelektualna zapuščina, katere del še čaka na prevode iz španščine v druge jezike. Tu predstavljamo dve besedili, ki ponazarjata različni plati njegove neznanske erudicije in intelekta. Napisani sta bili vsako za svoj specifični namen in ta namen zatorej določa njuni vsebini. Toda zamisli, ki jih je v njiju izrazil s tolikšno močjo, so na njegovem intelektualnem repertoarju zorele več let in nekaj njihovih artikulacij lahko najdemo v številnih njegovih zgodnejših zapisih in govorih, kot so »Proyecciones sociales del Ejército Rebelde« [Družbena pričakovanja uporniške vojske] (1959), »Cuba, ¿excepción histórica o vanguardia en la lucha contra el colonialismo?« [Kuba – zgodovinska izjema ali avantgarda v protikolonialističnem boju?] (1961), »El médico revolucionario« [Revolucionarni zdravnik] (1960), »Qué debe ser un joven comunista« [Biti mlad komunist] (1962) in drugi.

Naj začnemo s kontekstom in obrisi njegovega besedila »Sporočilo Trikontinentali«. Kuba je med 3. in 15. januarjem 1966 v Havani gostila Prvo konferenco za solidarnost med ljudstvi Afrike, Azije in Latinske Amerike (Tricelinsko konferenco). Na njej se je zbralo 512 delegatov, pa tudi več kot 270 gostov in opazovalcev, iz 82 držav. Ob koncu konference, 15. januarja 1966, je bila ustanovljena Organizacija za solidarnost med ljudstvi Afrike, Azije in Latinske Amerike (OSPAAAL); ta je nato izdajala Tricelinski bilten, ki je razširjal novice o protiiperialističnih bojih z vseh koncev naših treh celin, in dvomesečno teoretsko publikacijo Tricontinental, ki je služila kot forum za objavljanje besedil protiiperialističnih mislecev iz zatiranih narodov.

Mehdi Ben Barka, veliki maroški marksist po prot imperialističnem kopitu, ki je bil predsednik mednarodnega organizacijskega komiteja za Prvo tritelinsko konferenco, je njen pomen opisal z naslednjimi besedami: »Srečanje prot imperialističnih organizacij v Havani je zgodovinski dogodek, ker bo v demonstraciji konsenza in solidarnosti združil dva velika sodobna tokova svetovne revolucije: tok socialističnega oktobra in boja za narodno osvoboditev držav tretjega sveta; [in] ker ga bo gostila Kuba, kjer potekata obe revoluciji ...« Obe besedili Cheja Guevare, združeni v tej publikaciji, lahko beremo kot prekrivajoči se refleksiji o tej dialektični povezavi med komunizmom in prot imperializmom naše dobe.

Ko je v Havani potekala konferenca, je Che opravljal svoje poslanstvo revolucionarne solidarnosti in boja v Afriki. Tega sporočila ni zasnoval za samo konferenco, temveč pozneje, za posebno jubilejno izdajo revije, ki je izšla 16. aprila 1967 in v kateri se je pojavilo pod naslovom, ki mu ga je dal sam: »Crear dos, tres... muchos Viet Nam, es la consigna« [Ustvariti dva, tri ... množico Vietnamov, to je geslo]. Drugo besedilo je pod naslovom »Socializem in človek na Kubi« izšlo marca 1965 v zgodovinski urugvajski reviji Marcha. »Sporočilo Trikontinentali« je sestavil kot poziv k orožju za svetovno revolucionarno vstajo proti kapitalu in imperiju: »Skratka, upoštevati je treba, da je imperializem svetovni sistem, zadnja faza kapitalizma, in da ga je treba premagati v velikem svetovnem konfliktu. [...] In naj se razvije resničen proletarski internacionalizem; z mednarodnimi proletarskimi vojskami [...].« Drugi esej, »Socializem«, je deloma refleksija o revolucionarnem procesu na Kubi, hkrati pa v zelo veliki meri tudi o tem, kaj sam komunizem pomeni kot proces, ki ne spreminja le proizvodnega sistema in razrednih odnosov, temveč tudi ljudi same:

Pri tem nas je najbolj zaviral strah, da nas bo kakšen formalni vidik ločil od množic in posameznika ter nam izpred oči izbrisal dokončno in najpomembnejšo revolucionarno ambicijo: človeka, osvobojenega odtujenosti. [...] Tako bo, ko bodo okovi odtujenosti strti, dosegel popolno zavest o svoji družbeni biti, torej svojo popolno uresničitev kot človeško bitje. To se bo konkretno prevedlo v reappropriacijo njegove narave prek osvobojenega dela [...].

Nekateri odlomki besedila se berejo, kakor da je Che predeloval strani iz Marxovih »Pariških rokopisov« (1844), vendar z občutkom neodložljivosti, kot zastavek, ki je pri roki, in kot možnost, ki jo odpira sama dinamika kubanske revolucije in tega, kar lahko s svojim vzorom nauči osvobodilne boje, potekajoče na različnih koncih treh celin.

»Sporočilo« se začne s premislekom o tem, kakšen je »mir«, ki je prevladoval približno dve desetletji, potem ko se je leta 1945 končala druga svetovna vojna, in med drugimi drzno napade teorijo mirnega sobivanja, ne da bi jo omenil per se. Prizna, da med obema velikima supersilama, ZDA in ZSSR, res ni bilo vojne, toda implicitno vprašanje na prvih nekaj straneh besedila je: ali odsotnost vojne med velesilami res pomeni »mir« in »mirno sobivanje«? Nadalje, ali je »mirno sobivanje« z imperializmom sploh mogoče? In še, ali ni že sam imperializem sila, ki pomeni nenehno vojno po vsem planetu? Zaradi tega svoje besedilo začne s komentarjem korejske vojne, ki se je razvnela skoraj nemudoma po drugi svetovni in v katero so, kakor se izrazi, »pod dvolično zastavo Združenih narodov intervenirale desetine držav, ki so jih vojaško vodile Združene države [...]«. ZDA so v to vojno poslale skoraj dva milijona vojaškega osebja in odvrogle skupaj 635 000 ton bomb, vključno z 32 557 tonami napalma. Ko Che začne komentirati Vietnam, poudari, da se je ta boril proti trem imperialističnim silam s treh različnih celin: Franciji, Japonski in Združenim državam. Lahko bi dodali, da je tonaža bomb, ki so jih ZDA odvrogle na Vietnam, presegala tonažo, ki so jo med drugo svetovno

vojno odvrge vse strani skupaj. Che poudari, da Korejo in Vietnam, čeprav »je v tem trenutku žarišče nasprotovanj na ozemljih indokitajskega polotoka in v okoliških državah«, omenja kot glavna primera številnih »konfrontacij«, ki so jih ZDA od druge svetovne vojne vsilile zatiranim ljudstvom po vsem svetu. Res so ZDA in njihovi zavezniki tako divje napadali in drugače spodkopavali toliko držav tretjega sveta, da se je ta globalna mašinerija imperialistične vojne razrasla do nečesa, kar je spominjalo na tretjo svetovno vojno – tj. na vojno proti tretjemu svetu v celoti – v obdobju mirnega sobivanja med velesilama.

To utemeljevanje vodi k slabo zakrinkani, a bridki kritiki vodilnih socialističnih držav in nezadostnosti njihove podpore Vietnamu, hkrati pa opozarja na drastične posledice razkola med Kitajsko in Sovjetsko zvezo sredi te imperialistične vojne. Prva salva v tej argumentaciji nastopi v obliki splošnega svarila, namenjenega vsem, a nikomur konkretno: »Ne gre za to, da napadenemu želimo uspeh, temveč da z njim delimo njegovo usodo; da se mu pridružimo v smrti ali zmagi.« Toda potem pojasni natančneje:

Severnoameriški imperializem je kriv agresije; njegovi zločini so velikanski in razširjeni po vsem planetu. To že vemo, gospoda! Toda krivi so tudi tisti, ki so v odločilnem trenutku oklevali, ali naj Vietnam naredijo za nedotakljiv del socialističnega ozemlja, s čimer bi sicer tvegali vojno svetovnih razsežnosti, vendar hkrati severnoameriške imperialiste prisilili v odločitev. In krivi so tisti, ki vzdržujejo vojno žalitev in metanja polen pod noge, vojno, ki so jo že pred časom začeli predstavniki dveh največjih sil v socialističnem taboru.

Vprašajmo, da bomo prišli do iskrenega odgovora: je Vietnam osamljen ali ne, ko izvaja nevarno ekvilibristiko med dvema bojujočima se stranema?

Z »bojujočima se stranema« Che seveda misli na ZSSR in Ljudsko republiko Kitajsko ter na kitajsko-sovjetski spor, ki je spodkopal svetovno komunistično gibanje v celoti. To

ni bilo le Chejevo stališče. Pred tem, v govoru na stopnicah Univerze v Havani leta 1965, je Fidel rekel:

... niti napadi na Severni Vietnam niso zmogli premagati razkola v nedrju socialistične družine. In kdo lahko dvomi, da ta razkol opogumlja imperialiste? Kdo lahko dvomi, da bi strnjena fronta zoper imperialističnega sovraga v njem prebudila oklevanje; da bi pozorneje premislil, preden bi se pognal v svoje koristolovske napade in vsakič brezsrnejšo intervencijo v tistih koncih sveta?

Čeprav je imperializem Združenih držav močno ogrožal Kubo samo, sta Fidel in Che premogla dovolj pokončnosti, da pravična in potrebna kritika bratske socialistične države v danem položaju ni pomenila kršitve solidarnosti.

Ta smer razmišljanja – da resnična solidarnost z žrtvijo agresije ne pomeni le simpatije, temveč pripravljenost boriti se in deliti njeno usodo; da je za zavarovanje Vietnama in zmago nad imperializmom na globalni ravni nujna »strnjena fronta zoper imperialističnega sovraga« – je vodila h glavni temi Chejevega »Sporočila«: njegovega zagovora »dveh, treh ... množice Vietnamov«. To je bil cilj Tricelinske konference in institucij, ki jih je ustvarila: vizija koordiniranih oboroženih revolucionarnih uporov po vseh treh celinah, s pomočjo katerih bi porazili imperializem, tako da bi ga prisilili, da bi svoje sile razpršil po vsem svetu in mu s tem naložili tolikšne vojne stroške, da bi spodjedli njegovo gospodarsko moč. Nikakršnega občutka, da bi bila ta preizkušnja lahka, ni zaznati: te protii imperialistične fronte so mogoče samo s »smrtnim davkom in gromozanskimi tragedijami«. Ne smemo pa misliti, da so bili ti pogledi lastni samo Cheju. Fidel je v svojem sklepnem govoru na Tricelinski konferenci rekel nekaj skoraj identičnega:

[Z]a kubanske revolucionarje je bojno polje proti imperializmu ves svet! [...] In zato pravimo in izjavljamo, da lahko katero koli revolucionarno gibanje na katerem koli koncu sveta računa na kubanske borce! [...] D]olžnost vsakega revolucionarja, kakor

pravi Havanska deklaracija, je revolucija – revolucija v dejanjih in ne v besedi.

Che je to besedilo spisal na predvečer svojega odhoda v Bolivijo, da bi odprl natanko takšno fronto, ob čemer se je kristalno jasno zavedal, da za svoja prepričanja zastavlja lastno življenje. Zato se končuje z nekakšno žalostinko za napovedano in vnaprej sprejeto smrt: njegovo lastno. Naslednje besede lahko beremo le kot slutnjo tega, kar se je imelo zgoditi:

Če bo na nas [...] enega teh dni prišla vrsta, da bomo zadnjič vzdihnili nad katero koli deželo, pa čeprav lastno, zalito z našo krvjo, naj se ve, da smo zmerili doseg svojih dejanj in da se nimamo za nič več kot sestavne dele velike vojske proletariata [...]. Vse naše delovanje je bojni klic zoper imperializem in krik k poenotenju ljudstev proti velikemu sovražniku človeškega rodu: Združenim državam Severne Amerike. Kjer koli nas bo presenčila smrt, naj bo dobrodošla, dokler bo ta, naš bojni klic, dosegel dovzetno uho, dokler se bo druga roka iztegnila, da bo zagrabila za naše orožje, in bodo drugi pripravljeni zapeti grenko pesem regljanja mitraljezov in znova zaklicati k boju in k zmagi.

Prvih nekaj strani drugega Chejevega tukaj objavljenega besedila, »Socializem in človek na Kubi«, se posveča pojasnjevanju nekaterih podrobnosti, ki se nanašajo na izpeljavo kubanske revolucije. Ves preostanek se ukvarja s tem, kar ima za osrednji podvig revolucionarnega projekta in zatorej samega komunizma. V nekaterih zgodnejših besedilih je Che ponudil precej zanimivo razlago o odnosu med kubansko revolucijo in marksizmom. V svojem govoru »Discurso al Primer Congreso Latinoamericano de Juventudes« [Govor za Prvi latinskoameriški mladinski kongres] je na primer dejal:

[Č]e je ta revolucija marksistična – in napnite ušesa, pravim marksistična – je to zato, ker je tudi sama, s svojimi metodami, odkrila poti, ki jih je pokazal Marx. [...] Če danes izvajamo to,

kar se imenuje marksizem, je to zato, ker smo ga odkrili tu. Kajti takrat smo v roke dobili drobno brošuro, ki jo je napisal Mao Zedong [...] judske sile so, ne da bi poznale priročnike, ki so bili o strategiji in taktiki gverilskega vojskovanja že napisani, počele prav to, kar so na drugem koncu sveta priporočali za boj [z diktatorji].

V svojih zapiskih »Ideología de la Revolución cubana« [Ideologija kubanske revolucije] piše:

Mi, revolucionarji prakse, smo s tem, ko smo začeli lasten boj, preprosto izpolnjevali zakonitosti, ki jih je predvidel Marx znanstvenik, in po tej uporniški poti [...] se preprosto prilagajamo napovedim znanstvenika Marxa. Se pravi, in to je dobro še enkrat poudariti, da so zakonitosti marksizma v dogodkih kubanske revolucije prisotne, ne glede na to, ali te zakonitosti njeni voditelji sprejemajo ali s teoretskega vidika natančno poznajo.

To so izjemni odlomki. Che, Fidel in njuni tovariši so bili »revolucionarji prakse«, ki niso kaj prida poznali marksistične teorije proletarske revolucije ali Maove teorije gverilskega vojskovanja, ko so zbirali svojo gverilsko vojsko in se odpravljali izpeljat to, kar se je pozneje izkazalo za proletarsko revolucijo. Namesto tega jim je objektivno resnico marksistične teorije pokazala sama revolucionarna praksa. V »Socializmu« nato nadaljuje z očitki zahodnemu marksizmu, kako se oklepa Marxove predpostavke, da je revolucija mogoča šele po tem, ko visoki kapitalizem že uresniči vse svoje inherentne možnosti in ga razdejejo njegova lastna protislovja – medtem ko je, kakor opozori, Lenin to idejo že nadomestil s svojima medsebojno povezanima teorijama o imperializmu in najšibkejšem členu, kar posledično pomeni, da so revolucije odtlej veliko verjetnejše pri zatiranih narodih kot tistih v visokem kapitalizmu. Toda če je tako – ali mora nekdanj revna, zatirana država, kakršna je Kuba, potem ko izpelje revolucijo, začeti politiko »prvotne socialistične akumulacije«, kakor so jo nekoč imenovali, in skuša »ujeti« razviti Zahod? Ali pa je nujno, da stopi na drugačno pot?

Glede na Chejevo utemeljitev v tem besedilu, se morajo revolucije treh celin utemeljiti na stavi: da je mogoče spodobne, egalitarne, v osnovi dobre in prijazne družbe zgraditi pri razmeroma nizki ravni industrijske proizvodnje in gmotnega bogastva; da je odnose in proizvodne sile, kakor jih običajno razumemo, mogoče poskusiti preobraziti ne le tako, da bi ustvarjali gmotne razmere, nujne za varnost, dobrobit in intelektualni razvoj ljudi, temveč tudi tako, da bi pomagali obnoviti tiste potencialnosti človekove narave, ki jih kapitalizem maliči in uničuje in ki so bistvene za izgradnjo socialistične kulture in humane družbe. V tem pogledu je najhujši zločin imperializma, da maliči človekovo naravo samo, zatira družbenost in spontano odprtost k drugim, ki sta ji lastni, in namesto tega ustvarja samozaverovane in grabežljive posameznike, ki so brezbrizni do blaginje drugih, s čimer svet spreminja v množico tujcev. Po Chejevem mnenju je osrednja naloga pri gradnji socialistične družbe ustvarjenje tega, čemur pravi »novi človek« – neodtujen posameznik, ki je notranje usmerjen k radikalni družbenosti. Na eni strani njegove vizije so bile temeljne strukture blaginje, ki bi zagotovile gmotno varnost, brez katere je moralna solidarnost z drugimi vsekakor zelo težavna, tj. ukrepi za zdravje, izobraževanje, prehranjenost itd., da zmožnosti zdržati in se kolektivno razvijati kljub skrajnemu imperialističnemu nasilju zoper ljudi na Kubi sploh ne omenjamo. Na drugi strani je bila vizija mednarodne solidarnosti in obvez. Tako rekoč dialektika nacionalizma in internacionalizma.

Kratka kronologija Ernesta Cheja Guevare

14. junija 1928: Rojen v Rosariu, Argentina.

1953: Che postane zdravnik, specializant dermatologije.

7. julija 1953–1954: Potem ko je prepotoval Latinsko Ameriko, leta 1953 prispe v Gvatemalo, kjer sreča skupino kubanskih izgnancev, ki ga krstijo za »Cheja«. Je priča državnemu udaru zoper Jacoba Árbenza, ki ga organizira Cia.

Julija 1955: Spozna Fidela Castra in se odloči, da se bo pridružil Gibanju 26. julija v boju proti diktaturi Fulgencia Batiste na Kubi.

25. novembra 1956: Che in 81 drugih se pod vodstvom Fidela Castra vkrcata na jahto »Granma«, da bi v pogorju Sierrre Maestre na Kubi začeli gverilsko vojno.

21. julija 1957: Cheja povišajo v poveljnika. Prevzel bo vodenje 8. kolone »Ciro Redondo«.

24. februarja 1958: Začne oddajati Radio Rebelde [Uporniški radio], ki ga je zasnoval Che.

29.–31. decembra 1958: Che poveljuje bitki za Santa Claro. To je dokončni udarec za Batisto.

3. januarja 1959: Po triumfu revolucije Che ob zori prispe v Havano. Fidel mu zaupa zasedbo vojaške trdnjave La Cabaña.

12. junija 1959: Che vodi kubansko delegacijo v Združeno arabsko republiko, Indijo, Indonezijo, na Šrilanko, v Jugoslavijo, Mjanmar, na Japonsko, v Pakistan, Sudan in Maroko, da bi vzpostavil trgovinske, kulturne in diplomatske povezave.

7. oktobra 1959: Che je imenovan za Vodjo Oddelka za industrializacijo Narodnega inštituta za zemljiško reformo.

26. novembra 1959: Che je imenovan za predsednika Banke Kube.

23. februarja 1961: Che je imenovan za ministra za industrijo.

11. decembra 1964: Che ima govor na Generalni skupščini Organizacije združenih narodov.

Januar–marec 1965: Potuje na Kitajsko, v Mali, Kongo, Gvinejo, Gano, Dahomej, Tanzanijo, Egipt, Alžirijo, kjer se srečuje s predsedniki vlad in vodi narodnih osvobodilnih gibanj.

24. februarja 1965: V Alžiriji ima Che govor na II. afro-azijskem solidarnostnem seminarju.

1. aprila 1965: Che pod krinko zapusti Kubo, da bi se pridružil gverilskim silam Laurenta Kabile v revolucionarnem boju v Kongu.

21. novembra 1965: Po skoraj sedmih mesecih v Kongu in propadu misije Che odpotuje v Tanzanijo, kjer tajno ostane več tednov. Konec decembra odpotuje na Češkoslovaško, kjer, prav tako tajno, ostane nekaj mesecev.

3. novembra 1966: Che prispe v Bolivijo, da bi zagnal oborožen boj na območju reke Nancahuazú.

8. oktobra 1967: Med bitko z Bolivijsko vojsko, ki ji svetuje Cia, ga v soteski Quebrada del Yuro ujamejo.

9. oktobra 1967: Cheja ob 13.30 v majhni šoli v mestecu La Higuera ubije vódnik Mario Terán.

Ernesto Che Guevara

Sporočilo Trikontinentali¹

*Čas peči je, in naj
ne bo videti nič
razen luči.*

JOSÉ MARTÍ

Že 21 let je minilo od konca zadnje svetovne vojne in različne publikacije v nešteti jezikih slavijo ta dogodek, ki ga simbolizira poraz Japonske. V številnih sektorjih nenehnikih taborov, v katera se deli svet, vlada vzdušje očitnega optimizma.

Enaindvajset let brez svetovne vojne se zdi v teh časih kar največjih konfliktov, nasilnih spopadov in nenehnikih sprememb zelo velika številka. A tudi če se ne spuščamo v presojo konkretnih rezultatov tega miru, za katerega smo se vsi, kot izjavljamo, tako voljni boriti (revščina, nazadovanje, vedno hujše izkoriščanje ogromnih delov sveta), je na mestu vprašanje, ali je sploh resničen.

Namen teh zapiskov ni poročati o različnih konfliktih lokalnega značaja, ki so se zvrstili od vdaje Japonske dalje, naša naloga tudi ni znova prešteti – čeprav je številka ve-

¹ Prva izdaja: Organizacija za solidarnost med ljudstvi Afrike, Azije in Latinske Amerike (OSPAAAL), Havana (Kuba), 16. aprila 1967.

lika in raste – državljskih vojn, do katerih je prišlo v teh letih tako imenovanega miru.

Dovolj bo, če kot primera zoper pretirani optimizem omenimo vojni v Koreji in Vietnamu.

V prvi se je sever dežele po letih divjih spopadov pogreznil v najhujše opustošenje, kar jih beležijo anali modernega vojskovanja; preresetan od bomb; brez tovarn, šol ali bolnišnic; brez kakršnih koli zavetij, kamor bi lahko nastanili deset milijonov prebivalcev. V to vojno so pod dvolično zastavo Združenih narodov intervenirale desetine držav, ki so jih vojaško vodile Združene države ob množičnem sodelovanju svojih vojakov in vpoklicanega južnokorejskega prebivalstva, ki so ga izkoristili za topovsko hrano.

Na drugi strani so korejska vojska in ljudstvo ter prostovoljci iz Ljudske republike Kitajske imeli na voljo oskrbo in nasvete sovjetskega vojaškega aparata. Severnoameričani so izvajali najrazličnejše preskuse uničevalnega orožja, sicer ne termonuklearnega, zato pa v omejenem obsegu bakteriološkega in kemičnega. V Vietnamu pa so si v skoraj neprekinjenem zaporedju sledile vojne akcije domoljubnih sil te države proti trem imperialističnim silam: Japonski, katere moč je po hirošimski in nagasaški bombi skoraj strmoglavila; Franciji, ki je od te premagane države dobila nazaj svoje indokinske kolonije in se ni menila za zaveze, dane v težkih trenutkih; in v tej zadnji fazi konflikta proti Združenim državam.

Do omejenih konfliktov je prihajalo na vseh celinah; na ameriški so bili to sicer precej časa samo poskusi osvobodilnih bojev in državni udari, vse dokler ni kubanska revolucija s fanfarami oznanila pomen te regije in pritegnila bes imperialistov, zaradi česar je bila prisiljena braniti svoje obale najprej na Playi Girón v Prašičjem zalivu in nato med oktobrsko krizo.

Če bi se glede Kube spopadle severnoameriške in sovjetske sile, bi ta zadnji incident lahko sprožil vojno neslutnih razsežnosti.

Toda očitno je, da je v tem trenutku žarišče nasprotovanj na ozemljih Indokitajskega polotoka in v okoliških državah. Laos in Vietnam pretresata državljski vojni, ki sta zaradi prihoda severnoameriškega imperializma z vso njegovo močjo prenehali biti državljski, in vse območje je postalo nevaren detonator, ki lahko vsak hip povzroči eksplozijo. V Vietnamu se je spopad skrajno zaostрил. Vendar naš namen ni niti poročati o tej vojni. Pokazali bomo preprosto na nekaj mejnikov, ki ostajajo v spominu.

Leta 1954, po uničujočem porazu Dien Bien Phuja, je bil podpisan ženevski sporazum, ki je deželo razdelil v dve coni in predvidel rok osemnajstih mesecev za izvedbo volitev, da bi določili, kdo naj vlada Vietnamu in kako državo znova združiti. Severnoameričani omenjenega dokumenta niso podpisali in so začeli spletkariti, da bi cesarja Bao Daija, lutko v francoskih rokah, zamenjali s človekom, ki bi ustrezal njihovim namenom. Za takega se je izkazal Ngo Din Diem, katerega tragični konec poznamo vsi.

V mesecih po podpisu sporazuma je v taboru ljudskih sil zavladal optimizem. Razpustili so ostanke protifrancoskega odpora na jugu države in čakali na izpolnitev dogovora. Vendar so domoljubi kmalu uvideli, da volitev ne bo, če se ne bodo Združene države čutile zmožnih svojo voljo vsiliti v volilne skrinjice, do česar pa ne bi moglo priti, niti če bi uporabili vse znane oblike goljufij.

Znova so se začele bitke na jugu države in postajale vse intenzivnejše – vse do tega trenutka, ko severnoameriška vojska šteje skoraj pol milijona okupatorjev, medtem ko marionetne sile zmanjšujejo število svojih pripadnikov, predvsem pa je povsem upadla njihova bojevitost.

Skoraj dve leti je že, kar so Severnoameričani v vnovičnem poskusu, da bi zavrli bojevitost juga in s položaja moči izsilili konferenco, začeli sistematično bombardirati Demokratično republiko Vietnam. Sprva so bili bombni napadi bolj ali manj izolirani in so si nadevali masko represalij za domnevne provokacije severa. Pozneje se je njihova intenzivnost povečala in postali so bolj metodični, dokler se niso sprevrgli v eno samo velikansko tolčenje, dan za dnem, da bi zračne enote Združenih držav uničile vse sledi civilizacije v severni coni države. To je epizoda žalostno znamenitega stopnjevanja. Materialne aspiracije jenkijevskega sveta so se v dobršnem delu izpolnile kljub neustrašni obrambi vietnamskih protizračnih enot, 1700 sestreljenih letalih in pomoči socialističnega tabora v vojaškem materialu.

Boleča resničnost je ta: vietnamski narod, ki predstavlja prizadevanja, upanja na zmago vsega spregledanega sveta, je tragično sam. To ljudstvo mora prenašati napade severnoameriške tehnike, skoraj neubranljive na jugu in le z nekaj možnostmi obrambe na severu, vendar vseskozi samo. Solidarnost naprednega sveta z vietnamskim ljudstvom spominja na grenko ironijo, kakršna je bila za gladiatorje v rimskem cirkusu navijanje plebsa. Ne gre za to, da napadenemu želimo uspeh, temveč da z njim delimo njegovo usodo; da se mu pridružimo v smrti ali zmagi.

Ko analiziramo vietnamsko osamljenost, nas ob tem nelegičnem trenutku človeštva preplavi tesnoba.

Severnoameriški imperializem je kriv agresije; njegovi zločini so velikanski in razširjeni po vsem planetu. To že vemo, gospoda! Toda krivi so tudi tisti, ki so v odločilnem trenutku oklevali, ali naj Vietnam naredijo za nedotakljiv del socialističnega ozemlja, s čimer bi sicer tvegali vojno svetovnih razsežnosti, vendar hkrati severnoameriške imperialiste prisilili v odločitev. In krivi so tisti, ki vzdržujejo vojno žalitev in metanja polen pod noge, vojno, ki so jo že

pred časom začeli predstavniki dveh največjih sil v socialističnem taboru.

Vprašajmo, da bomo prišli do iskrenega odgovora: je Vietnam osamljen ali ne, ko izvaja nevarno ekvilibristiko med dvema bojujočima se stranema? In kako veličastno je to ljudstvo! Kako je to ljudstvo stoično in pogumno! In kakšno lekcijo za svet vsebuje ta boj.

Še dolgo ne bomo vedeli, ali je predsednik Johnson zares nameraval začeti nekatere reforme, potrebne, da bi ljudstvo lahko omililo ostrino razrednih protislovij, ki prihajajo na dan silovito kot eksplozije in vedno pogosteje. Gotovo pa je, da so izboljšave pod pompoznim naslovom boja za veliko družbo padla v vietnamsko greznico.

Največja imperialistična sila v drobovju čuti krvavitev, ki jo je povzročila revna in zaostala država, in vojna napreznja slabijo njeno bajno gospodarstvo. Ubijanje ni več najudobnejši posel monopolov. Poleg ljubezni do domovine in družbe ter poguma, ki prestane vse preizkušnje, je vse, kar imajo čudoviti vietnamski vojaki, obrambno orožje – pa še tega ne dovolj. Vendar se imperializem v Vietnamu pogreza v močvaro, ne najde izhoda in obupno išče pot, po kateri bi se dostojanstveno izvil iz nevarnih škripcev, v katerih se je znašel. Toda »štiri točke« severa in »pet točk« juga ga trdno drži v pesti, zaradi česar postaja soočenje še bolj odločilno.

Vse, zdi se, kaže na to, da je mir, ta negotovi mir, ki je dobil tako ime samo zato, ker ni prišlo do nobene vojne v svetovnem merilu, znova v nevarnosti, da ga prekine kakšen nepovraten in nesprejemljiv korak Severnoameričanov. Kaj pa mi, izkoriščani sveta, kakšna vloga nam pripada? Ljudstva treh celin opazujejo Vietnam in se učijo svoje lekcije. Kajti ob imperialističnih grožnjah z vojno in izsiljevanju človeštva je pravičen odziv, da se vojne ne bojimo. Ostro in nenehno napadati ob vsaki sporni točki mora biti splošna

taktika. Kaj pa tam, kjer ta bedni mir, ki ga prenašamo, ni bil pretrgan? Kakšna je naša naloga? Osvoboditi se za vsako ceno.

Panorama sveta je zelo zapletena. Naloga, da se osvobodijo, čaka še države stare Evrope, države, ki so dovolj razvite, da občutijo vsa protislovja kapitalizma, hkrati pa tako šibke, da ne morejo več hoditi in hoditi po poti imperializma ali stopiti nanjo. Tam bodo protislovja v prihodnjih letih dosegla mejo eksplozivnosti, toda tamkajšnji problemi in zatorej tudi njihove rešitve so drugačni od problemov naših odvisnih in gospodarsko zaostalih ljudstev.

Temeljno polje imperialističnega izkoriščanja zaobjema tri zaostale celine, Ameriko, Azijo in Afriko. Vsaka država ima sicer svoje posebnosti, toda tudi kontinente v celoti povezujejo skupne značilnosti.

Amerika je bolj ali manj homogena celota in monopolistični severnoameriški kapital skoraj povsod po njenem ozemlju ohranja popoln primat. Marionetne, v najboljšem primeru pa šibke in bojzljive vlade se ne morejo postaviti po robu ukazom jenkijevskega gospodarja. Severnoameričani so dosegli skoraj vrhunec svoje politične in ekonomske prevlade, prav malo lahko še napredujejo. Vsaka sprememba položaja bi lahko povzročila nazadovanje njihove premoči. Njihova politika je ohranjati osvojeno. Smer delovanja se v tem trenutku zvaža na brutalno uporabo sile, da bi preprečili kakršna koli osvobodilna gibanja.

Z geslom »ne bomo dopustili druge Kube« varno prikrivajo možnost agresij, kakršno so izpeljali zoper Santo Domingo ali kakršna je bil pred tem masaker v Panami, in jasno svarijo, da so jenkijevske čete pripravljene intervenirati kamor koli v Ameriki, kjer bi se vzpostavljena ureditev spremenila in tako ogrozila njihove interese. Ta politika se zanaša na skoraj popolno nedotakljivost; naj bo Organiza-

cija ameriških držav še tako neugledna, je udobna krinka; neučinkovitost Organizacije združenih narodov meji na smešno ali tragično; vojske vseh ameriških držav so pripravljene intervenirati in poteptati lastna ljudstva. Dejansko se je izoblikovala internacionala zločinov in izdajstva.

Po drugi strani so avtohtone buržoazije izgubile vso sposobnost nasprotovati imperializmu in so postale le njegov privesek. Druge spremembe niso mogoče: ali socialistična revolucija ali karikatura revolucije.

Azija je celina z drugačnimi značilnostmi. Osvobodilne vojne proti vrsti evropskih kolonialističnih sil so se končale z vzpostavitvijo bolj ali manj naprednih vlad, ki jih je poznejši razvoj v nekaterih primerih vodil k poglobitvi primarnih ciljev narodne osvoboditve, v drugih pa k povratku k proimperialističnim stališčem.

Z ekonomskega vidika so imele Združene države v Aziji malo izgubiti in veliko pridobiti. Spremembe jim gredo na roko; borijo se, da bi spodrinile druge neokolonialne sile in prodrle v nove ekonomske sfere delovanja, včasih neposredno, včasih prek Japonske.

Toda obstajajo posebne politične okoliščine, zlasti na Indokitajskem polotoku, zaradi katerih je Azija ključnega pomena, in te igrajo pomembno vlogo v globalni vojaški strategiji severnoameriškega imperializma. Ta obkolja Kitajsko vsaj prek Južne Koreje, Japonske, Tajvana, Južnega Vietnama in Tajske.

Ta dvojni položaj – tako pomemben strateški interes, kot je vojaška obkolitev Ljudske republike Kitajske, in ambicija kapitala, da bi prodril na te velike trge, ki jih še ne obvladuje – je razlog, da je Azija kljub navidezni stabilnosti zunaj vietnamskega območja trenutno eden najbolj eksplozivnih krajev na svetu.

Bližnji vzhod, ki zemljepisno spada na to celino, vendar ga tarejo lastna protislovja, vre, ne da bi bilo moč predvideti, do kod bo privedla ta hladna vojna med Izraelom, ki ga podpirajo imperialisti, in progresističnimi državami na območju. To je še eden svetovnih vulkanov, ki grozijo, da bodo izbruhnili.

Za Afriko je značilno, da je skoraj deviško območje za neokolonialistično invazijo. Prišlo je do sprememb, ki so neokolonialne sile do neke mere prisilile, da so se odrekle svojim starim absolutnim prerogativam. Toda ko procesi potekajo neprekinjeno, kolonializem brez nasilja nasledi neokolonializem, ki ima v pogledu ekonomske prevlade enake učinke. Združene države v tej regiji niso imele kolonij in se zdaj borijo, da bi prodrle v nekdanja zaprta lovišča svojih pajdašev. Zagotovimo lahko, da Afrika v strateških načrtih severnoameriškega imperializma predstavlja dolgoročni rezervoar; trenutne severnoameriške naložbe so pomembne samo v Južnoafriški uniji, prodirati pa začenjajo še v Kongo, Nigerijo in druge države, kjer se začinja srdita tekma (doslej miroljubna) z drugimi imperialističnimi silami.

Nimajo še velikih interesov, ki bi jih branile, razen svoje namišljene pravice, da posegajo v vsak kotiček sveta, kjer njihovi monopoli zavohajo dober zaslužek ali obstoj velikih surovinskih rezerv. Zaradi vsega naštetega je upravičeno zastaviti vprašanje o kratko- ali srednjeročnih možnostih za osvoboditev ljudstev.

Če analiziramo Afriko, vidimo, da boji določene intenzivnosti potekajo v portugalskih kolonijah Gvineji, Mozambiku in Angoli, zlasti uspešno v prvi in z mešanimi rezultati v drugih dveh. Še vedno smo priča bojem med nasledniki Lumumbe in starih Čombejevih pajdašev v Kongu, bojov, za katere se v tem trenutku zdi, da se nagibajo v prid drugim, ki so za lastno korist »pacificirali«[»] velik del države, čeprav vojna ostaja latentno prisotna.

V Rodeziji je težava drugačna: britanski imperializem je uporabil vse razpoložljive mehanizme, da je oblast predal belski manjšini, in ta si jo trenutno nezakonito prilašča. Konflikt je z vidika Anglije popolnoma neuraden, le da ta sila s svojo običajno diplomatsko spretnostjo kaže fasado nejevolje ob ukrepih vlade Iana Smitha; v tej prebrisani državi jo podpirajo nekatere države Commonwealtha, ki ji sledijo, dobršen del držav Črne Afrike pa jo napada, ne glede na to, ali so pohlevne ekonomske vazalke angleškega imperializma ali ne.

Če bi se uresničila prizadevanja črnih domoljubov za oboženo vstajo in bi to gibanje zares podprli sosednji afriški narodi, bi položaj v Rodeziji lahko postal nadvse eksploziven. Toda za zdaj se vsi tamkajšnji problemi rešujejo v tako perfidnih organizacijah, kakršne so Organizacija združenih narodov, Commonwealth ali Organizacija afriške enotnosti.

Vendar pa politična in družbena evolucija v Afriki ne nakazuje na to, da bo revolucija zajela vso celino. Osvobodilne vojne zoper Portugalce se morajo končati zmagovito, toda Portugalska v imeniku imperializma pomeni toliko kot nič. Za revolucijo pomembni spopadi so tisti, ki držijo v šahu celoten imperialistični aparat, čeprav se zaradi tega še ne bomo nehali boriti za osvoboditev treh portugalskih kolonij in za poglobitev njihovih revolucij.

Ko bodo svoj avtentični revolucionarni boj začele črne množice Južne Afrike ali Rodezije, bo za Afriko napočilo novo obdobje. Ali ko se bodo obubožane množice ene države vzdignile, da si povrnejo pravico do dostojnega življenja in jo iztrgajo iz rok vladajočih oligarhij.

Doslej so si sledili vojaški udari, v katerih je ena skupina oficirjev zamenjala drugo ali vladajočega, ki ni služil več njihovim kastnim interesom in interesom sil, ki jih usmerjajo iz ozadja, ni pa bilo ljudskih nemirov. V Kongu je spomin na

Lumumbo bežno spodbudil nekaj temu podobnega, vendar je dogajanje v zadnjih mesecih polagoma izgubilo zagon.

V Aziji je položaj, kot smo videli, eksploziven, in žgoči točki nista samo Vietnam in Laos, kjer potekajo boji. To so tudi Kambodža, kjer lahko vsak hip pride do neposredne severnoameriške agresije, Tajska, Malezija in seveda Indonezija, za katero si kljub uničenju komunistične partije, potem ko so oblast v državi zasedli reakcionarji, ne moremo misliti, da je bila tam že izrečena zadnja beseda. In seveda Bližnji vzhod.

V Latinski Ameriki se z orožjem v roki borijo v Gvatemali, Kolumbiji, Venezueli in Boliviji, prve kali vstaj pa poganjajo tudi v Braziliji. Pojavljajo se in ugašajo tudi druga žarišča upora. Toda skoraj vse države te celine so zrele za boj takšnega tipa, ki se za zmagovit izid ne bo zadovoljil z ničimer drugim kot vzpostavitev vlade socialističnega kova.

Na tej celini govorimo tako rekoč en jezik, izjema je Brazilija, s katere prebivalci pa se glede na podobnost obeh jezikov špansko govoreči lahko sporazumejo. Družbeni razredi teh držav so si tako podobni, da se lahko v smislu »ameriškega internacionalizma« poistovetijo veliko popolneje kot na drugih celinah. Združujejo jih jezik, običaji, religija, skupni gospodar. Stopnja in oblike izkoriščanja so si tako za izkoriščevalce kakor za izkoriščane po učinkih podobne v dobršnem delu držav naše Amerike. In upor v njej pospešeno zori.

Lahko se vprašamo: kaj bo ta upor obrodil, kakšne vrste bo? Že nekaj časa trdimo, da se bo glede na sorodne značilnosti boj v Ameriki ob svojem času razrasel do vsecelinskih razsežnosti. To bo prizorišče številnih velikih bitk, ki jih bo človeštvo bilo za svojo osvoboditev.

V okviru tega boja celinskega obsega so spopadi, ki trenutno dejavno potekajo, le epizode, vendar so že prinesli mu-

čenike, ki se bodo v ameriško zgodovino zapisali kot tisti, ki so dali svoj krvni davek, potreben v tej zadnji etapi boja za popolno človekovo svobodo. Med njimi bodo imena poveljnika Turciosa Lime, duhovnika Camila Torresa, poveljnika Fabricia Ojede, poveljnikov Lobatóna in Luisa de la Puenteja Ucede, izjemno pomembnih akterjev v revolucionarnih gibanjih Gvatemale, Kolumbije, Venezuele in Peruja.

Toda dejavna mobilizacija prebivalstva ustvarja nove voditelje: César Montes in Yon Sosa dvigata prapor v Gvatemali, Fabio Vázquez in Marulanda v Kolumbiji, Douglas Bravo na zahodu in Américo Martín na hribovitem območju El Bachillerja vodita svoji fronti v Venezueli.

V teh in v drugih ameriških državah bodo vznikale nove kali vojne, kakor se je že zgodilo v Boliviji, in rasle bodo, skupaj z vsemi okoliščinami, ki jih prinaša nevarni poklic modernih revolucionarjev. Številni med njimi bodo umrli kot žrtve svojih napak, drugi bodo padli v hudem spopadu, ki se bliža; v vročici revolucionarnega boja se bodo pojavljali novi borci in novi vodje. Ljudstvo bo v selektivnem okviru vojne same polagoma izoblikovalo svoje borce in svoje voditelje, zastopnikov jenkijevske represije pa bo vse več. Že danes so njihovi svetovalci prisotni v vseh državah, v katerih poteka oborožen boj, in perujska vojska, ki so ji prav tako svetovali in jo izurili jenkiji, je zoper revolucionarje v državi, kot se zdi, izpeljala uspešno ofenzivo. Toda če bomo vojna žarišča dovolj politično in vojaško spretno upravljali, bodo postala tako rekoč neuničljiva in bodo zahtevala nove in nove pošiljke jenkijev. V samem Peruju nove osebnosti, ne še povsem znane, vztrajno in neomajno reorganizirajo gverilski boj. Po malem se bo zastarelo orožje, ki je dovolj za zatrtje majhnih oboroženih skupin, spreminjalo v moderno oborožitev, skupine svetovalcev pa v severnoameriške borce, vse dokler se ne bodo Združene države v določenem trenutku začutile primorane začeti pošiljati vse večjega števila

rednih enot, da bodo lahko zagotovile relativno stabilnost oblasti, katere marionetna nacionalna vojska razpada v spopadih z gverilo. To je pot Vietnam; to je pot, ki ji morajo ljudstva slediti; to je pot, ki ji bo sledila Amerika – s to razliko, da bodo oborožene skupine lahko oblikovale ne-kakšne koordinacijske odbore, da bodo tako jenkijevskega imperializmu otežile represivno nalogo, sebi pa olajšale pot do cilja.

Amerika, celina, na katero so zadnje politične bitke za osvoboditev pozabile in ki zdaj prek Trikontinentale postaja slišna s pomočjo glasu avantgarde svojih ljudstev, to je kubanske revolucije, bo imela veliko pomembnejšo nalogo: ustvariti drugi ali tretji Vietnam ali drugi in tretji Vietnam sveta.

Skratka, upoštevati je treba, da je imperializem svetovni sistem, zadnja faza kapitalizma, in da ga je treba premagati v velikem svetovnem konfliktu. Strateški cilj te bitke mora biti uničenje imperializma. Vloga, ki pripada nam, izkoriščanim in zaostalim sveta, je odpraviti temelje za vzdrževanje imperializma: naše zatirane države, od koder črpajo kapital, surovine, poceni strokovnjake in delavce in kamor izvažajo nov kapital – sredstva za prevlado –, orožje in vse mogoče izdelke, in nas tako potiskajo v popolno odvisnost. Temeljni element tega strateškega cilja bo torej resnična osvoboditev ljudstev; osvoboditev, do katere bo v večini primerov prišlo s pomočjo oboroženega boja, ki se bo, v Ameriki skorajda neizogibno, prevesil v socialistično revolucijo.

Ko se osredotočimo na uničenje imperializma, moramo prepoznati njegovo glavo, in ta ni nobena druga kot Združene države Severne Amerike.

Opraviti moramo nalogo splošnega tipa, katere taktični cilj je izbežati sovražnika iz njegovega okolja in ga prisiliti v boj na krajih, kjer bo njegov življenjski slog v konfliktu

z obstoječo resničnostjo. Nasprotnika ne smemo podcenjevati; severnoameriški vojak je tehnično podkovan in ima na voljo tolikšna sredstva, da vliva strah. V bistvu pa mu manjka ideološka motivacija, ki je imajo več kot dovolj njegovi današnji najbolj ogorčeni tekmeči: vietnamski vojaki. Severnoameriško vojsko bomo lahko porazili, samo če nam bo uspelo spodkopati njeno moralo. To pa bomo spodkopali tako, da ji bomo prizadevali poraze in povzročali vedno nove muke.

Toda ta mala shema zmag prinaša s sabo neznanska žrtvovanja ljudstev, žrtvovanja, ki jih moramo začeti terjati od danes dalje, ob belem dnevu, in ki bodo morda manj boleča kot tista, ki bi jih morali utrpeti, če bi nenehno bežali pred bojem in skušali doseči, naj grede drugi za nas po kostanj v žerjavico.

Jasno je, da bo zadnja država, ki se bo osvobodila, to najverjetneje dosegla brez oboroženega boja, in trpljenje zaradi dolgotrajne vojne, tako okrutne, kot jih bijejo imperialisti, bo temu ljudstvu prihranjeno. Če pa bo prišlo do spopada svetovnih razsežnosti, se bo morda tej bitki ali njenim učinkom nemogoče izogniti in bo trpljenja enako ali še več. Ne moremo napovedati prihodnosti, toda nikoli ne smemo zapasti v malodušno skušnjava, da bi bili glasniki ljudstva, ki hrepeni po svobodi, vendar zavrača boj, ki ga ta implicira, in nanjo čaka kot na drobtinice z mize zmagovalca.

Popolnoma upravičeno se je izogniti vsem nepotrebnim žrtvam. Zato je tako pomembno osvetliti, kakšne dejanske možnosti ima odvisna Amerika, da bi se osvobodila po miroljubni poti. Nam je odgovor na to vprašanje jasen; mogoče je sedanji trenutek primeren za začetek boja, mogoče ni, vendar si ne moremo delati utvar – do tega niti nimamo pravice –, da bomo svobodo dosegli brez boja. In ta boj ne bodo le ulične bitke s kamni proti solzilcu ali mirne splošne stavke; niti ne bo to boj razbesnelega ljudstva, ki bo v dveh

ali treh dneh uničilo represivne strukture vladajočih oligarhij; to bo dolga, krvava bitka, katere fronte bodo v gverilskih zatočiščih, v mestih, pri borcih doma – kjer bodo zatiralci iskali lahke žrtve med njihovimi svojci –, med zmasakriranim kmečkim prebivalstvom, v vaseh ali mestih, razdejanih zaradi sovražnega bombardiranja.

Potiskajo nas v ta boj; ni drugega izhoda, kot da se pripravimo nanj in se odločimo, da ga začnemo.

Začetki ne bodo lahki; nadvse težavni bodo. Vse moči oligarhij za zatiranje, vse moči za brutalnost in demagogijo bodo v službi njihovega cilja. Naše poslanstvo bo sprva preživeti, nato bo začel delovati trajni vzor gverile, ki bo izvajala oboroženo propagando v vietnamskem pomenu te besedne zveze – vredno je pojasniti: propagando strelav, bitk proti sovražniku, izgubljenih ali dobljenih, vendar izbojevanih.

Veliki nauk o nepremagljivosti gverile, vzraščajoče iz množic razlaščenih. Galvanizacija narodnega duha, priprava na najtežje naloge, na odpornost proti najhujši represiji.

Sovraštvo kot dejavnik boja; nespravljiva mržnja do sovražnika, ki človeka požene prek njegovih naravnih omejitev in ga spremeni v učinkovit, nasilen, selektiven in hladen stroj za ubijanje. Naši vojaki morajo biti takšni; ljudstvo, ki ne sovraži, ne more premagati surovega sovražnika.

Vojno je treba ponesti tja, kamor jo nosi sovražnik: na njegove domove, na kraje, kjer preživlja prosti čas; postati mora totalna. Treba je doseči, da ne bo imel zunaj vojašnic niti minute miru, niti minute oddiha, in še celo v njih ne: treba ga je napadati, kjer koli bo; doseči, da se bo počutil kot preganjana zver, kamor koli bo stopil. Tako mu bo morala počasi padala.

Še bolj zverinski bo postal, vendar bo opaziti, da na plano prodirajo znaki šibkosti.

In naj se razvije resničen proletarski internacionalizem; z mednarodnimi proletarskimi vojskami, v katerih bo prapor, pod katerim bo potekal boj, sveto načelo odrešitve človeštva, tako da bo umreti pod zastavo Vietnama, Venezuele, Gvatemale, Laosa, Gvineje, Kolumbije, Bolivije, Brazilije, če naj navedem samo trenutna prizorišča oboroženega boja, enako častivredno in privlačno za Američana, Azijca, Afričana in celo Evropejca.

Vsaka prelita kaplja krvi na ozemlju, pod katerega zastavo človek ni bil rojen, je izkušnja, ki jo prevzame preživeli, da jo bo potlej uporabil v boju za osvoboditev svoje rojstne dežele. In vsako osvobodeno ljudstvo je zmagovita faza v bitki za osvoboditev lastnega ljudstva.

To je čas, da pomirimo naša razhajanja in vse postavimo v službo boja.

Vsi vemo, in tega ne moremo skriti, da svet, ki se bori za svobodo, pretresajo velika nasprotja. Da so dosegla tak značaj in ostrino, da sta dialog in sprava videti nadvse težavna, če že ne nemogoča, prav tako vemo. Iskati načine za začetek dialoga, od katerega sprti strani bežita, je jalovo početje. Toda sovražnik je tam, vsak dan zadaja udarce in grozi z novimi, in ti udarci nas bodo združili, danes, jutri ali pojutrišnjem. Tisti, ki bodo to prvi doželi in se na to nujno združitev pripravili, bodo deležni hvaležnosti ljudstev.

Ker vsako načelo zagovarjajo s takim strupom in nespravljivostjo, mi, razlaščeni, zaradi oblik teh razhajanj ne moremo zavzeti strani, celo če se včasih strinjamo s pogledi te ali one strani oziroma celo veliko bolj z eno stranjo kakor z drugo. V trenutku boja predstavljajo oblike, na kakršne se kažejo trenutne razlike, šibko točko; toda v stanju, v kakršnem so, je želja, da bi jih uredili s pomočjo besed, utvara. Zgodovina jih bo izbrisala ali pojasnila njihovo pravo naravo.

V našem bojujočem se svetu moramo vsa razhajanja glede taktike, metode delovanja za doseg omejenih ciljev analizirati s spoštovanjem, ki jih zaslužijo tuje ocene. Kar zadeva veliki strateški cilj, popolno uničenje imperializma s pomočjo boja, pa moramo biti neupogljivi.

Strnimo torej naše želje za zmago: uničenje imperializma z eliminacijo njegove najmočnejše utrdbe: imperialističnega gospostva Združenih držav Severne Amerike. Kot taktično delovanje privzeti postopno osvoboditev ljudstev, enega po enega ali v skupinah, pri čemer sovražnika zvabimo v težko bitko zunaj njegovega terena in mu uničujemo oskrbovalne baze, torej odvisna ozemlja.

To pomeni dolgo vojno. In, naj še enkrat ponovimo, okrutno vojno. Naj se nihče ne slepi o tem, ko jo bo začel, in naj je nihče ne okleva začeti zaradi strahu, kaj bo prinesla njegovemu ljudstvu. To je skoraj edini up za zmago.

Ne moremo ubežati klicu časa. To nas uči Vietnam s svojo nenehno lekcijo junaštva, s svojo tragično vsakodnevno lekcijo boja in smrti, da bi dosegel končno zmago. Tam so vojaki imperializma soočeni z neudobjem nekoga, ki se mora spoprijeti s sovražno deželo, čeprav je vaju življenjske ravni, s kakršno se ponša severnoameriški narod; z negotovostjo nekoga, ki se ne more premakniti, ne da bi čutil, da stopa po sovražnem ozemlju; s smrtjo za tiste, ki stopijo iz svojih utrjenih baz; s stalno sovražnostjo vsega prebivalstva. Vse to izziva posledice znotraj Združenih držav; zaradi tega na plano prodira dejavnik, ki ga imperializem, kadar je na višku moči, omilja: razredni boj celo na njegovem lastnem ozemlju.

V kako svetlo prihodnost bi lahko zrl in kako blizu bi bila, če bi dva, trije, množica Vietnamov vzcvetela po vsem planetu, s svojim smrtnim davkom in gromozanskimi tragedijami, s svojim vsakodnevnim junaštvom, s svojimi vedno

vnovičnimi udarci imperializmu in obvezo, ki mu jo nalaga, da ob navalih naraščajočega sovraštva ljudstev sveta razprši svoje sile!

In če bi se bili vsi zmožni združiti, da bi bili naši udarci močnejši in natančnejši, da bi bila vsakovrstna pomoč ljudstvom v boju še učinkovitejša – kako veličastna bi bila prihodnost in kako blizu!

Če bo na nas, tiste, ki na majhni točki svetovnega zemljevida opravljamo nalogo, ki jo zagovarjamo, in dajemo boju na voljo tisto malo, kar nam je omogočeno dati – svoja življenja, svoje žrtve –, enega teh dni prišla vrsta, da bomo zadnjič vzdihnili nad katero koli deželo, pa čeprav lastno, zalito z našo krvjo, naj se ve, da smo zmerili doseg svojih dejanj in da se nimamo za nič več kot sestavne dele velike vojske proletariata, vendar smo ponosni, da smo se iz kubanske revolucije in od njenega velikega vrhovnega vodje naučili pomembno lekcijo, ki veje iz njegove države na tem koncu sveta: »[K]aj pomenijo nevarnosti in žrtve človeka ali ljudstva, ko je v igri usoda človeštva.«

Vse naše delovanje je bojni klic zoper imperializem in krik k poenotenju ljudstev proti velikemu sovražniku človeškega rodu: Združenim državam Severne Amerike. Kjer koli nas bo presenetila smrt, naj bo dobrodošla, dokler bo ta, naš bojni klic, dosegel dovzetno uho, dokler se bo druga roka iztegnila, da bo zagrabila za naše orožje, in bodo drugi pripravljene zapeti grenko pesem regljanja mitraljezov in znova zaklicati k boju in k zmagi.

Ernesto Che Guevara

Socializem in človek na Kubi¹

Spoštovani tovariš!²

Te zapiske dokončujem med potovanjem po Afriki, v želji, da bi, čeprav zakasnelo, izpolnil svojo obljubo. In to bi rad storil tako, da bi se posvetil temi iz naslova. Mislim, da bi bila za urugvajske bralce lahko zanimiva.

Iz ust glasnikov kapitalizma je kot argument v ideološkem boju proti socializmu pogosto slišati trditev, da je za ta

¹ Spisa Ernesta Cheja Guevare, objavljena v tej knjigi, imata zgodovinsko in politično vrednost, ki jo je treba interpretirati kontekstualno. Menimo, da je nujno pojasniti, da smo ob ponovnem branju in objavi teh besedil soočeni z miselno vajo, da vstopimo v dialog s Chejevimi idejami in jih nadgradimo. To še zlasti velja za zamisel o »novem človeku« in vlogo moških in žensk v revolucionarnem procesu. Branje tega besedila v današnjem kontekstu prinaša s seboj nove politične, družbene in kulturne koordinate, ki nagovarjajo naš ustvarjalni boj, da znova premisli o tem konceptu, njegovem pomenu ter politični in intelektualni zapuščini. Chejeva besedila in njegova osebnost nagovarjajo k aktivnemu udejstvovanju. V tem okviru moramo z naše trenutne perspektive na ta besedila gledati kritično, kot na bistveno podporo v boju za osvoboditev ljudi, da bodo »spremenili vse, kar je treba spremeniti«. (Op. ur.)

² To pismo je bilo poslano Carlosu Quijanu, uredniku urugvajskega tednika Marcha. Objavljeno je bilo 12. marca 1965.

družbeni sistem oziroma za obdobje gradnje socializma, ki se mu posvečamo mi, značilno zatrtje posameznika v prid države. Te trditve ne bom skušal zavrtni zgolj na podlagi teorije, temveč bom prikazal, kako dejansko živimo na Kubi, in dodal nekaj splošnih komentarjev. Najprej bom v nekaj potezah skiciral zgodovino našega revolucionarnega boja pred prevzemom oblasti in po njem.

Kakor je znano, je točen datum, ko so se začele naše revolucionarne dejavnosti, ki so vrhunec dosegle 1. januarja 1959, 26. julij 1953. Skupina mož pod vodstvom Fidela Castra je tega dne ob zori napadla vojašnico Moncada v provinci Oriente. Napad je bil polom, polom se je sprevrgel v katastrofo in preživeli so končali v ječi, vendar so po amnestiji znova začeli revolucionarni boj.

Temeljni dejavnik tega procesa, ko so obstajali zgolj zametki socializma, je bil človek. Vanj, v natanko določenega posameznika z imenom in priimkom, smo zaupali in od njegove sposobnosti za delovanje je bilo odvisno, ali se bo poverjena mu akcija končala v zmagoslavju ali propadu.

Nastopila je etapa gverilskega boja. Ta se je razvila v dveh različnih okoljih: med ljudstvom, še uspavano množico, ki jo je bilo treba mobilizirati, in v njeni avantgardi, gverili, pogonskem motorju mobilizacije, generatorju revolucionarne zavesti in navdušenja za boj. Ta avantgarda je bila katalizator, ki je ustvaril subjektivne pogoje za zmago. Tudi v njej, v okviru procesa proletarizacije našega mišljenja, revolucije naših navad, našega duha, je bil odločilni dejavnik posameznik. Vsak od borcev iz Sierre Maestre, ki je v revolucionarnih silah dosegel kak višji čin, ima na svojem rovašu zapisanih vrsto izjemnih dejanj. Z njimi si je prislužil svoj čin.

V tem prvem, junaškem obdobju so borci kar tekmovali za odgovornejše, nevarnejše naloge, pri čemer jim je bilo edino povračilo zavest o opravljeni nalogi. Pri našem delu

revolucionarnega izobraževanja se pogosto vrnemo k tej poučni temi. V takšni drži naših borcev je zaznati obrise človeka prihodnosti.

Ob drugih priložnostih iz naše zgodovine se je takšna popolna predanost idealom revolucije še ponovila. Med oktobrsko krizo ali v dneh orkana Flora smo lahko videli izjemno pogumna in požrtvovalna dejanja vsega ljudstva. Najti formulo, kako bi v vsakdanjem življenju ohranili takšno junaško držo, je z ideološkega stališča ena naših temeljnih nalog.

Januarja 1959 smo sestavili revolucionarno vlado in v njej je sodelovalo več članov lakajske buržoazije. Garancijo oblasti je predstavljala navzočnost uporniške vojske kot temeljnega dejavnika moči.

Takoj je prišlo do resnih nasprotij, ki so se na prvi stopnji razrešila februarja 59, ko je mesto premierja in vodenje vlade prevzel Fidel Castro. Proces je kulminiral julija istega leta, ko je pod pritiskom množic odstopil predsednik Urrutia.

V zgodovini kubanske revolucije se je z jasnimi črkami izpisana pojavila nova oseba, ki se bo sistematično ponavljala: množica.

Ta mnogostranska entiteta ni, kakor trdijo, vsota elementov iste kategorije (poleg tega jih je na isto kategorijo zvedel vsiljeni sistem), ki deluje kot pohlevna čreda. Res brez oklevanja sledi svojim vodjem, zlasti Fidelu Castru, toda stopnja zaupanja, ki jo je ta dosegel, izhaja prav iz njegovega dovršenega tolmačenja želja in hotenj ljudstva in iz iskrenega truda, da bi izpolnil dane obljube.

Množica je sodelovala pri agrarni reformi in pri težavnih prizadevanjih za upravljanje državnih podjetij; preživela je junaško izkušnjo Playe Girón v Prašičjem zalivu; se kalila v bitkah zoper različne tolpe lopovov, ki jih je oborožila CIA;

z oktobrsko krizo doživela eno izkušenj, ki najpomembneje opredeljujejo moderne čase, in danes še naprej gradi socializem.

Če na stvari pogledamo površno, bi se lahko zdelo, da imajo tisti, ki govorijo o podrejenosti posameznika državi, prav; množica naloge, ki jih zadaja vlada, pa naj si bodo gospodarske, kulturne, obrambne, športne itd., opravlja z neprekosljivim navdušenjem in disciplino. Pobude prihajajo v glavnem od Fidela ali vrhovnega poveljstva revolucije, ljudstvu pa jih razložijo, tako da jih vzame za svoje. Spet drugič partija in vlada prevzameta lokalne izkušnje in jih po enakem postopku posplošita.

Vsekakor pa se država včasih zmoti. Ko pride do kakšne takšne pomote, je opaziti zmanjšanje kolektivnega navdušenja, saj njegova količina upade pri vsakem od sestavnih členov množice in delo začne zastajati, dokler se ne zvede na neznatne razsežnosti; to je trenutek, ko je treba napako popraviti. Tako se je zgodilo marca 1962, ko je Aníbal Escalante partiji vsilil sektaško politiko.

Očitno tak postopek ni dovolj, da bi zagotovili zoprednost razumnih ukrepov, in povezava z množicami še ni dovolj strukturirana. V prihodnjih letih jo bomo morali izboljšati, toda v primeru pobud, ki vzniknejo na višjih ravneh vlade, za zdaj uporabljamo skoraj intuitivno metodo in ob problemih, pred katerimi se znajdemo, pozorno prisluhnemo splošnim reakcijam.

Mojster za to je Fidel, katerega svojski način integracije z ljudstvom lahko začne človek ceniti, šele ko ga vidi v akciji. Na velikih javnih shodih je mogoče opazovati nekaj podobnega dialogu dvoje glasbenih vilic, katerih vibracije pri sogovorniku povzročijo druge, nove. Fidel in množica začneta vibrirati v vedno bolj intenzivnem dialogu, dokler ne dosežeta vrhunca v nenadnem koncu, okronanem z našim bojnim in zmagoslavnim klicem.

Kdor ne živi revolucionarne izkušnje, težko razume to trdno dialektično enotnost med posameznikom in množico, v kateri se ta medsebojno povežeta, obenem pa se množica kot skupek posameznikov vzajemno poveže z voditelji.

V kapitalizmu je mogoče nekatere tovrstne pojave opaziti, ko nastopijo politiki, ki zmorejo mobilizirati ljudstvo, toda če ne gre za pravo družbeno gibanje – če bi šlo, niti ne bi mogli docela upravičeno govoriti o kapitalizmu –, bo gibanje živelo le toliko časa kot tisti, ki ga je vzpodbudil, oziroma dokler ne bo kapitalistična družba s svojo nepri-zanesljivostjo utvaram naredila konec. V njej človeka vodi hladna ureditev, ki običajno uhaja območju razumevanja. Odtujeni človeški primerek z družbo v celoti povezuje nevidna popkovina: to je zakon vrednosti. Ta deluje na vse vidike življenja, oblikuje njegovo pot in usodo.

Zakovitosti kapitalizma, nevidne za večino in slepe, na posameznika delujejo, ne da bi ta opazil. Vidi le prostranost obzorja, ki se mu zdi neskončno. Takšno ga slika kapitalistična propaganda, ki skuša iz Rockefellerjevega primera – naj si bo resničen ali ne – potegniti nauk o možnostih za uspeh. Beda, ki se mora nakopičiti, preden se pojavi takšen primer, in vsota podlosti, ki ju s sabo prinaša tolikšno bogastvo, se na sliki ne pojavita in ljudskim silam teh konceptov ni vedno mogoče pojasniti. (Sem bi sodil ekskurz o tem, kako delavci v imperialističnih državah pod vplivom določene sokrivde pri izkoriščanju odvisnih držav izgubljajo svojo mednarodno razredno zavest in kako hkrati to dejstvo krha bojnega duha množic v njihovi državi, toda to je tema, ki presega namen teh zapiskov.)

A kakor koli že, kaže se pot s preprekami, ki pa jih posameznik s potrebnimi lastnostmi očitno lahko premaga in doseže cilj. Nagrado je razločiti v daljavi; pot je samotna. Poleg tega je to tekma med volkovi: na cilj lahko prideš samo, če drugim ne uspe.

Zdaj pa bom poskusil opredeliti posameznika, igralca v tej nenavadni in napeti drami gradnje socializma, v njegovi dvojnosti: kot edinstvenega in kot člana skupnosti. Mislim, da je lastnost, ki jo je pri njem najpreprosteje prepoznati, to, da je nedodelan, da je še nedokončan izdelek.

V posameznikovi zavesti se hibe preteklosti prenašajo v sedanjost in nenehno si je treba prizadevati, da bi jih izkoreninili. Proces je dvojen; po eni strani nanj deluje družba s svojim posrednim in neposrednim poučevanjem, po drugi strani se posameznik podvrže zavestnemu procesu samoizobraževanja. Nova družba, ki se še oblikuje, mora neusmiljeno tekmovati s preteklostjo. Tega ni občutiti le v individualni zavesti, ki jo težijo ostanki izobraževanja, sistematično usmerjenega v posameznikovo osamo, temveč tudi iz samega značaja tega prehodnega obdobja, ki še vztraja pri blagovnih odnosih. Blago je ekonomska celica kapitalistične družbe; dokler bo obstajalo, bo njegove učinke čutiti v organizaciji proizvodnje in potemtakem v zavesti.

Marx je v svoji shemi prehodno obdobje videl kot rezultat eksplozivne preobrazbe kapitalističnega sistema, ki so ga uničila lastna protislovja; poznejša resničnost je pokazala, kako se od drevesa imperializma oddvajajo nekatere države, ki predstavljajo njegove šibke veje, kar je pojav, ki ga je predvidel že Lenin. V njih se je kapitalizem dovolj razvil, da je ljudstvo tako ali drugače občutilo njegove učinke, vendar niso njegova protislovja tisto, zaradi česar se sistem, ko so izčrpane vse druge možnosti, zlomi. Boj za osvoboditev izpod zunanjega zatiralca, nesreča, ki jo povzročijo izjemne okoliščine, na primer vojna, posledice katerih privilegirani razredi prevajajo na pleča izkoriščanih, osvobodilna gibanja s ciljem zrušiti neokolonialistične režime so običajni dejavniki takšnega razvoja dogodkov. Preostanek opravi zavestno delovanje.

V teh državah še niso izpeljali popolne izobrazbe za družbeno delo in daleč je do tega, da bi bilo bogastvo s pomočjo preprostega procesa prilastitve dosegljivo množicam. Ne dovoljšna razvitost na eni strani in običajen beg kapitala v »civilizirane« države na drugi onemogočata hitro spremembo brez žrtev. Ostaja še dolga etapa, ki jo je treba preiti pri gradnji ekonomske baze, in skušnjava, da bi sledili utrtrim potem gmotnih interesov kot vzvodu za pospešen razvoj, je zelo velika.

Obstaja nevarnost, da zaradi dreves ne bi videli gozda. Če bi nas vodilo slepilo, da je socializem mogoče uresničiti s pomočjo skrhanega orožja, ki nam ga je zapustil kapitalizem (blago kot ekonomska celica, rentabilnost, posameznikov gmotni interes kot vzvod itd.), bi lahko zašli v slepo ulico. In tam bi se znašli, potem ko bi prešli že dolgo razdaljo, med katero bi se poti večkrat prekrizale in bi težko določili, kdaj natanko smo skrenili v napačno smer. Medtem bi privzeta ekonomska baza pri razvoju zavesti že zahrbtno opravila svoje. Da bi zgradili komunizem, je treba hkrati z materialno bazo ustvariti tudi novega človeka.

Prav zato je tako pomembno pravilno izbrati orodje za mobilizacijo množic. To orodje mora biti v osnovi moralno, ne da bi pri tem pozabili na pravilno uporabo materialnih spodbud, zlasti tistih družbenega značaja.

Kot sem že rekel, je v trenutkih skrajne nevarnosti lahko uveljavljati moralne spodbude; da bi ohranile učinkovitost, je treba razvijati zavest, v kateri bi bile vrednote razvrščene po novi hierarhični lestvici. Družba v celoti mora postati ena sama velikanska šola.

V grobih črtah je pojav podoben procesu oblikovanja kapitalistične zavesti v njenem začetnem obdobju. Kapitalizem se zateka k sili, vendar poleg tega ljudi tudi poučuje o sistemu. Neposredno propagando izvajajo pooblašeni

za pojasnjevanje, da je razredna delitev neizogibna, bodisi zaradi svojega božjega izvora bodisi zaradi vsiljevanja predstave o naravi kot mehanični entiteti. To množice uspava, saj jim vzbudi vtis, da jih zatira zlo, proti kateremu se je nemogoče boriti.

Pozneje nastopi upanje, in v tem se kapitalizem razlikuje od drugih kastnih režimov, ki niso ponujali nobenega mogočega izhoda. Za nekatere bo kastna formula ostala v veljavi: nagrada za poslušne je posmrtni prehod v druge čudovite svetove, kjer so dobri nagrajeni, kar sledi stari tradiciji. Za druge je tu inovacija: razredna delitev je stvar usode, toda posamezniki se lahko iz razreda, ki mu pripadajo, povzpnejo s pomočjo dela, iniciative in tako dalje. Ta proces in proces samoizobraževanja za zmago sta nujno globoko hinavska: to je pristransko prikazovanje laži kot resnice.

V našem primeru je neposredno izobraževanje veliko pomembnejše. Pojasnilo je prepričljivo, ker je resnično; ne potrebuje pretvez. Prek izobraževalnega aparata države ga v skladu s splošno, tehnično in ideološko kulturo izvajajo takšne organizacije, kot sta Ministrstvo za izobraževanje in partijski informacijski aparat. Izobraževanje se pri množicah prime in nova, priporočena drža običajno postane navada; množica jo posvoji in pritiska na tiste, ki se še niso podučili. To je posredni način izobraževanja množic, enako učinkovit kot tisti drugi.

Toda proces je zavesten; posameznik vseskozi čuti vpliv nove družbene sile in opaža, da se ji ne prilega povsem. Pod vplivom pritiskov, ki jih predpostavlja posredno izobraževanje, se skuša prilagoditi položaju, ki se mu zdi pravičen, vendar ga zaradi lastnega pomanjkljivega razvoja doslej ni mogel doseči. Samoizobrazi se.

V tem obdobju gradnje socializma lahko vidimo novega človeka, ki se rojeva. Njegova podoba še ni dokončna;

takšna sploh ne more biti, saj proces poteka vzporedno z razvojem novih ekonomskih oblik. Če odmislimo tiste, ki zaradi pomanjkljive izobraženosti po samotni poti stopajo k samozadovoljivosti lastnih ambicij, so tudi takšni, ki so celo znotraj te nove panorame skupne poti nagnjeni k temu, da hodijo ločeno od množice, ki jo spremljajo. Kar pa je pomembno, je to, da se ljudje vsak dan bolj zavedajo, kako potrebno se je vključiti v družbo, in hkrati tega, kako pomembni so kot njena gonila.

Ne hodijo več povsem sami, po izgubljenih stezah, proti oddaljenim hrepenenjem. Sledijo svoji avantgardi, ki jo sestavljajo partija, napredni delavci, napredni ljudje, ki hodijo povezani z množicami in v tesnem sožitju z njimi. Avantgarda ima pogled uprt v prihodnost in v poplačilo, ki ga bo prinesla, toda to se ne izrisuje kot nekaj posamičnega; nagrada je nova družba, v kateri bodo imeli ljudje drugačne lastnosti: družba komunističnega človeka.

Pot je dolga in težavna. Včasih se je treba zaradi zgrešene smeri vrniti; včasih se, ker hodimo prehitro, ločimo od množic; kdaj pa kdaj, če smo prepočasni, čutimo, kako nam tisti za petami dihajo za ovratnik. V svoji revolucionarni vnemi skušamo hoditi tako hitro, kolikor je le mogoče, utirati poti, vendar vemo, da se moramo napajati iz množice in da se bo ta lahko premikala hitreje le, če jo obodrimo z lastnim vzorom.

Kljub pomenu, ki ga pripisujemo moralnim spodbudam, pa dejstvo, da obstaja delitev na dve glavni skupini (seveda če ne štejemo manjšinske frakcije tistih, ki iz tega ali onega vzroka ne sodelujejo pri gradnji socializma), kaže na relativno pomanjkanje razvoja družbene zavesti. Skupina avantgarde je ideološko naprednejša od množice; ta sicer pozna nove vrednote, vendar ne dovolj dobro. Medtem, ko se pri prvih zgodi kakovostni preskok, ki jim omogoča, da se v vlogi avantgarde žrtvujejo, drugi vidijo samo delno sliko

in jih je treba podvreči spodbudam in pritiskom določene intenzivnosti: to je diktatura proletariata ne le nad poraženim razredom, temveč, v posamičnih primerih, tudi nad zmagovalnim.

Vse to pomeni, da je za popoln uspeh potreben niz mehanizmov, revolucionarnih institucij. K podobi množic, ki korakajo v prihodnost, sodi tudi koncept institucionalizacije kot skladnega skupka kanalov, stopnic, pregrad in dobro naoljenih mehanizmov. Ti omogočajo ta pohod; omogočajo naravni izbor tistih, ki jim je namenjeno hoditi v avantgardi; prisojajo nagrade in kazni tistim, ki opravljajo svojo dolžnost ali rovarijo proti izgrajujoči se družbi.

Takšne institucionalizacije revolucije nismo še dosegli. Iščemo nekaj novega, kar bi med vlado in skupnostjo v celoti omogočilo popolno poistovetenje, prilagojeno svojevrstnim razmeram pri izgradnji socializma in kar najbolj oddaljeno od splošnih mest buržoazne demokracije, presajenih na oblikujočo se družbo (kakršna so na primer zakonodajni domovi). Opravili smo nekaj poskusov, posvečenih postopni institucionalizaciji revolucije, vendar brez velike naglice. Pri tem nas je najbolj zaviral strah, da nas bo kakšen formalni vidik ločil od množic in posameznika ter nam izpred oči izbrisal dokončno in najpomembnejšo revolucionarno ambicijo: človeka, osvobojenega odtujenosti.

Ne glede na pomanjkanje institucij, kar moramo postopoma preseči, pa zdaj množice pišejo zgodovino kot ozaveščena skupina posameznikov, ki se borijo za isti cilj. Človek je v socializmu kljub navidezni standardizaciji celovitejši; kljub temu, da za to še ni popolnega mehanizma, ima neizmerno večjo možnost, da se izrazi in pusti pečat na družbenem aparatu.

Treba je poudariti še njegovo zavestno sodelovanje, individualno in kolektivno, pri vseh vodstvenih in proizvodnih

mehanizmih in to sodelovanje povezati s potrebo po tehnični in ideološki izobrazbi, tako da bo začutil, kako tesno so ti procesi povezani in da je njihov razvoj vzporeden. Tako bo, ko bodo okovi odtujenosti strti, dosegel popolno zavest o svoji družbeni biti, torej svojo popolno uresničitev kot človeško bitje.

To se bo konkretno prevedlo v reappropriacijo njegove narave prek osvobojenega dela in v izraz lastne človeškosti s pomočjo kulture in umetnosti.

Da bi se razvil na prvem področju, mora delo izpolniti nov pogoj: blago-človek preneha obstajati in vzpostavi se sistem, ki vpeljuje prispevek za izpolnitev družbene dolžnosti. Proizvodna sredstva pripadajo družbi in stroj je le okop, kjer se izpolnjuje dolžnost. Človek začenja osvobajati svoje misli od zoprnega dejstva, kakršno je bila potreba, da svoje živalske potrebe zadovoljuje z delom. V svojem delu začenja videti svojo podobo in iz ustvarjenega objekta, opravljenega dela, dojemati svojo človeško veličino. To ne zajema več tega, da mora del sebe potisniti na stran kot prodano delovno silo, ki mu ne pripada več, temveč pomeni emanacijo njega samega, prispevek k skupnemu življenju, v katerem odseva tudi sam; izpolnitev njegove družbene dolžnosti.

Opravljamo vse, kar je mogoče, da bi delu pridali to novo kategorijo družbene dolžnosti in ga na eni strani povezali z razvojem tehnike, kar bo ustvarilo razmere za večjo svobodo, in na drugi strani s prostovoljstvom, kar temelji na marksistični oceni, da človek svojo polno človeškost zares doseže šele, ko proizvaja, ne da bi se čutil prisiljenega iz fizične potrebe prodajati se kot blago.

Jasno, da celo kadar gre za delo, ki je potrebno, še vedno obstajajo prisilni vidiki; človek ni vseh pritiskov okoli sebe pretvoril v pogojni refleks družbenega značaja in v številnih primerih še vedno proizvaja pod pritiskom okolja (Fidel

temu pravi moralna kompulzija). V zvezi z lastnim delom mora še vedno doseči popolno duhovno preobrazbo – brez neposrednih pritiskov družbenega okolja, vendar, prek novih navad, v povezavi z njim. To bo komunizem.

Sprememba zavesti ne nastane samodejno, tako kot tudi sprememba ekonomije ne. Spreminjanje je počasno in nenakomerno; pride do obdobja pospeškov, nato zastojev, celo nazadovanj.

Poleg tega moramo, kot smo zabeležili že prej, upoštevati, da nismo pred obdobjem čistega prehoda, kot ga je videl Marx v »Kritiki gothskega programa«, temveč v novi fazi, ki je ni predvidel; v prvem obdobju prehoda v komunizem oziroma izgradnje socializma. Ta poteka sredi silovitih razrednih bojev in še zmeraj pestuje elemente kapitalizma, ki zamegljujejo dovršeno razumevanje bistva komunizma.

Če temu dodamo sholastiko, ki je zavrla razvoj marksistične filozofije in preprečila sistematično obravnavo obdobja, katerega politična ekonomija se še ni razvila, se moramo strinjati, da smo še vedno v plenicah in da moramo to obdobje dobro preučiti, preden izdelamo daljnosežnejšo ekonomsko in politično teorijo.

Teorija, ki bo tako nastala, bo neizogibno dala prednost dvema stebroma gradnje: oblikovanju novega človeka in razvoju tehnike. V obeh pogledih moramo opraviti še veliko dela, vendar je zaostanek manj upravičen na področju tehnike kot temeljne podlage, saj nam tu ni treba slepo tipati, temveč lahko dovršen kos poti sledimo tisti, ki so jo že utrle najnaprednejše države sveta. Prav zaradi tega Fidel tako trmasto vztraja pri tem, da je ljudstvo, še bolj pa njegovo avantgardo, nujno tehnološko in znanstveno izobraziti.

Na področju idej, ki vodijo k neproizvodnim dejavnostim, je razkorak med materialnimi in duhovnimi potrebami laže opaziti. Človek se skuša odtujenosti že dolgo osvoboditi s

pomočjo kulture in umetnosti. Dnevno osem in več ur, ko deluje kot blago, umira, nato pa v svojem duhovnem ustvarjanju znova vstane. Vendar to zdravilo nosi s seboj tudi klice bolezni same: tisti, ki išče sožitje z naravo, je posameznik. Brani svojo individualnost, ki jo okolje zatira, in se na estetske ideje odziva kot edinstveno bitje, ki si prizadeva ostati neomadeževano.

Gre samo za poskus bega. Zakon vrednosti ni več zgolj odsev proizvodnih odnosov; kapitalistični monopolisti ga obdajajo z zapletenimi strukturami, s čimer ga spreminjajo v pohlevnega slugo, in to četudi so metode, ki jih uporabljajo, povsem empirične. Nadstavba vsiljuje tip umetnosti, v katerem se morajo umetniki izobraziti. Upornike nadvlada mašinerija, in samo izjemni talenti lahko ustvarjajo lastna dela. Drugi postanejo sramotni plačanci ali pa jih zmeljejo.

Izmišljujejo si umetniško raziskovanje, ki ga okličejo za določujočega za svobodo, toda to »raziskovanje« ima meje, ki so nevidne, dokler ne trči vanje; vredno je izreči: dokler si ne začne zastavljati realnih problemov o človeku in njegovi odtujenosti. Nesmiselna tesnoba ali vulgarno kratkočasje sta udobna ventila za človekov nemir; bije se boj zoper zamisel, da bi bila umetnost orodje obtoževanja.

Če upoštevajo pravila igre, so umetniki deležni vseh priznanj; tako kot opica, ko se domisli piruete. Pogoj je, da ne skušajo pobegniti iz nevidne kletke.

Ko je oblast prevzela revolucija, je prišlo do eksodusa vseh popolnoma udomačenih; tisti drugi, revolucionarji ali ne, so ugledali novo pot. Umetniško raziskovanje je dobilo nov zagon. Toda poti so bile že bolj ali manj začrtane in pojem bega se je skrtil za besedo svoboda. Še pri samih revolucionarjih se je pogosto ohranila ta drža, ta odsev buržoaznega idealizma v njihovi zavesti.

V državah, ki so prešle podoben proces, so se proti tem težnjam skušali boriti s pomočjo pretirane dogmatičnosti. Splošna kultura je postala skorajda tabu in razglasili so vrhunec kulturnih prizadevanj: oblikovno natančno upodabljanje narave, to pa se je nato spremenilo v mehanično upodabljanje družbene resničnosti, kakršno bi radi prikazali; v idealno družbo, skoraj brez konfliktov ali protislovij, kakršno bi radi ustvarili.

Socializem je mlad in ima napake. Revolucionarji dostikrat pogrešamo znanje in intelektualno drznost, da bi se z nalogo, kakršna je razvoj novega človeka, lahko spopadli s pomočjo metod, ki bi odstopale od konvencionalnih, konvencionalne metode pa so podvržene vplivu družbe, ki jih je ustvarila. (Spet se pojavlja tema povezanosti med obliko in vsebino.) Dezorientiranost je velika in našo pozornost terjajo problemi materialne gradnje. Ni umetnikov, ki bi uživali veliko avtoriteto, hkrati pa bi veliko avtoriteto imeli tudi kot revolucionarji. Ljudje iz partije se morajo tej ideji posvetiti in poiskati pot za doseg glavnega cilja: izobrazbe ljudstva.

Prizadevajo si torej za popreproščenje, za to, kar razumejo vsi, kar torej razumejo tudi funkcionarji. Pravo umetniško raziskovanje je izničeno in problem splošne kulture je zveden na apropiacijo socialistične sedanjosti in mrtve (zatorej nenevarne) preteklosti. Tako se socialistični realizem rodi na temeljih umetnosti minulega stoletja.

Toda tudi realistična umetnost 19. stoletja je razredna, morda bolj čisto kapitalistična kot dekadentna umetnost 20. stoletja, skozi katero že proseva tesnoba odtujenega človeka. Kapitalizem je v kulturi dal vse od sebe in od njega v umetnosti ne ostaja nič drugega, kot oznanilo, ki ga oddaja zaudarjajoče truplo – njena današnja dekadenca. Toda čemu bi v zamrznjenih formah socialističnega realizma skušali iskati edini veljavni recept? Socialističnemu realizmu na-

sproti sicer ni moč postaviti »svobode«, saj ta še ne obstaja in je ne bo, dokler se ne bo nova družba docela razvila; toda ni treba vseh oblik umetnosti po prvi polovici 19. stoletja za vsako ceno obsojati s papeškega prestola realizma, kajti zapadli bi v proudhonsko zmoto vrnitve k preteklosti in bi umetnostnemu izrazu človeka, ki se rojeva in gradi danes, naredi prislini jopič. Manjka nam ideološki kulturni mehanizem, ki bi omogočal raziskovanje in populil plevel, ki se tako zlahka razraste na pognojenem zemljišču državnih subvencij.

V naši državi napake realističnega mehanicizma sicer nismo zagrešili, kaže pa, da smo ravno nasprotno. In to zaradi nerazumevanja potrebe po stvaritvi novega človeka, ki naj ne predstavlja idej 19. stoletja, ampak tudi ne tistih našega dekadentnega in morbidnega stoletja. Ta, ki ga moramo ustvariti, je človek 21. stoletja, čeprav so ta prizadevanja še subjektivna in ne sistematizirana. Prav to je ena temeljnih točk našega študija in dela, in s tem, kakšne konkretne uspehe bomo dosegli na teoretskih temeljih, oziroma obratno, kakšne teoretične sklepe širšega značaja bomo izpeljali na podlagi naše konkretne raziskave, bomo pomembno prispevali k marksizmu-leninizmu, k ciljem človeštva. Zaradi reakcije na človeka 19. stoletja smo vnovič zapadli v dekadenco 20. stoletja; to ni prehuda napaka, vendar jo moramo premagati, če nočemo na široko odpreti vrat revizionizmu.

Velike množice se razvijajo, nove ideje v naročju družbe dosejajo ustrezno silovitost, zaradi materialnih možnosti za splošni razvoj prav vseh njenih članov je delo veliko plodnejše. Sedanjost pripada boju, prihodnost nam.

Če povzamem: krivda številnih naših intelektualcev in umetnikov tiči v njihovem izvirnem grehu – da niso pristno revolucionarni. Lahko poskusimo cepiti hrast, da bo rodil hruške, ampak hkrati moramo hruške tudi saditi. Nove generacije bodo osvobojene tega izvirnega greha. Možnosti, da

se bodo pojavili izjemni umetniki, bodo toliko večje, kolikor bolj se bodo razširili polje kulture in izrazne možnosti. Naša naloga je preprečiti, da bi se trenutna generacija, izpahnjena zaradi notranjih konfliktov, izpridila in da bi izpridila tudi nove. Ne smemo ustvariti plačancev, pokornih uradni miselnosti, niti »štipendistov«, ki bi živeli pod okriljem proračuna in uveljavljali svobodo v narekovajih. Revolucionarji, ki bodo dajali ton pesmi novega človeka s pristnim glasom ljudstva, bodo že še prišli. To je proces, ki zahteva čas.

V naši družbi imata veliko vlogo mladina in Partija.

Zlasti pomembna je prva, saj je gnetljivo ilo, iz katerega lahko ustvarimo novega človeka brez poprejšnjih hib.

Z njo ravnamo v skladu s svojimi prizadevanji. Vedno celoviteje je izobrazena in že od samega začetka imamo v mislih njeno integracijo v delovni proces. Naši študenti med počitnicami ali ob študiju opravljajo fizično delo. Delo je v določenih primerih nagrada, v drugih izobrazevalno sredstvo, nikoli pa ni kazen. Nova generacija se rojeva.

Partija je avantgardna organizacija. Za vstop vanjo najboljše delavce predlagajo njihovi tovariši. Ja manjšinska, vendar ima zaradi kakovostnih kadrov veliko avtoriteto. Prizadevamo si, da bi postala množična, ampak šele ko bodo množice dosegle tako stopnjo razvoja kot avantgarda, torej ko bodo izobražene za komunizem. In k tej izobrazbi stremi naše delo. Partija je živ vzor; njeni kadri morajo učiti o delavnosti in žrtvovanju, s svojim ravnanjem morajo množice pripeljati do konca revolucionarne naloge, kar pomeni leta neumornega garanja zaradi težav ob gradnji in zoper razredne sovražnike, hibe preteklosti, imperializem ...

Zdaj bi rad pojasnil vlogo osebnosti, človeka kot posameznika, v množicah, ki ustvarjajo zgodovino. To je naša izkušnja, ne recept.

Fidel je v prvih letih revoluciji dal zagon, smer in ton pa ji daje vseskozi, vendar obstaja tudi precej drugih revolucionarjev, ki se razvijajo v istem smislu kot vrhovni vodja, in velika množica, ki sledi svojim vodjem, ker verjame vanje; vanje pa verjame zato, ker so znali prav raztolmačiti njena hrepenenja.

Ne gre za to, koliko kilogramov mesa lahko človek poje ali kolikokrat na leto se gre lahko sprehajati na plažo niti koliko lepega, kar prihaja iz tujine, si lahko nakupi s trenutno plačo. Pač pa natanko za to, da se posameznik čuti celovitejšega, notranje veliko bogatejšega in veliko odgovornejšega. Posameznik iz naše države ve, da je veličastno obdobje, v katerem mu je dano živeti, obdobje žrtvovanja; žrtvovanje pozna. Prvi so se z njim srečali v Sierrri Maestri in povsod, kjer so potekali boji; pozneje smo ga spoznali po vsej Kubi. Kuba je avantgarda Amerike, in prav zato ker zaseda mesto avantgarde, ker množicam Latinske Amerike kaže pot do popolne svobode, se mora žrtvovati.

V državi morajo vodje izpolniti svojo vlogo avantgarde; in, to je treba iskreno povedati, v revoluciji, ki ji daš vse, od katere ne pričakuješ materialnega povračila, je naloga revolucionarja v avantgardi hkrati veličastna in tesnobna.

Dovolite mi, da vam povem, četudi bom morda izpadel smešen, da pravega revolucionarja vodijo močna čustva ljubezni. Pristnega revolucionarja si brez te lastnosti ni mogoče zamisliti. Morda je prav to ena velikih dram vodje; ta mora v sebi združevati strastnega duha in hladen razum in sprejemati boleče odločitve, ne da bi trenil. Naši avantgardni revolucionarji morajo idealizirati to ljubezen do ljudstev, do najsvetejših ciljev, jo napraviti enkratno in nedeljivo. Ne morejo se s svojo malo dozo vsakdanje naklonjenosti spustiti v kraje, kjer jo prakticirajo navadni ljudje.

Vodje revolucije imajo otroke, ki se med svojim prvim čeljanjem ne naučijo poklicati očeta; žene, ki morajo biti del splošnega žrtvovanja v njihovem življenju, da bi revolucijo popeljali do cilja; krog prijateljev mora natančno ustrezati krogu tovarišev revolucije. Zunaj nje ni življenja.

V takih okoliščinah je treba imeti veliko dozo humanosti, veliko mero občutka za pravičnost in resnico, da ne bi zapadli v dogmatične skrajnosti, v hladno sholastiko, v osamitev od množic. Vse dneve se je treba boriti, kajti ta živa ljubezen do človeštva se pretvarja v konkretna dejstva, v dejanja, ki služijo za vzor, za mobilizacijo.

Revolucionar, ideološko gonilo revolucije v partiji, izgoreva v tej neprenehni dejavnosti, ki se ne more končati drugače kakor s smrtjo, razen če ne bi izgradnje socializma dosegli v svetovnem merilu. Če njegova revolucionarna vnema oslabi, ko so najbolj neodložljive naloge izpolnjene na lokalni ravni, in pozabi na proletarski internacionalizem, potlej revolucija, ki jo vodi, preneha biti pogonska sila in se pogrezne v udobno dremavico, ki jo naš nespravljeni sovražnik imperializem izkoristi, da pridobi prednost. Proletarski internacionalizem je dolžnost, vendar tudi potreba revolucije. Tako izobražujemo svoje ljudstvo.

Seveda so v trenutnih okoliščinah navzoče tudi nevarnosti. Ne le nevarnost dogmatičnosti, ne le zamrznitve odnosov z množicami sredi velike naloge; obstaja tudi nevarnost šibkosti, v katere lahko zapademo. Če človek misli, da posvečenost vsega njegovega življenja revoluciji pomeni, da ne sme biti nikdar raztresen zaradi skrbi, ker njegov mali pogreša določen izdelek, ker so čevlji otrok raztrgani, ker njegova družina nima na voljo določene dobrine, ki jo potrebuje, se pod okriljem tega razmišljanja lahko razrastejo kali prihodnje korupcije. V našem primeru smo se držali sklepa, da morajo naši otroci imeti in pogrešati tisto, kar imajo in pogrešajo otroci običajnega človeka; in naša družina mora

to razumeti in se za to boriti. Revolucija poteka po človeku, človek pa mora iz dneva v dan kaliti svoj revolucionarni duh.

Tako gremo naprej. Na čelu neizmerne kolone – ni nas sram ne strah povedati – stopa Fidel, za njim najboljši kadri partije, in takoj nato, tako blizu, da je čutiti njegovo silno moč, gre ljudstvo, združeno v trdno ogrodje individualcev, ki hodijo proti skupnemu cilju; posameznikov, ki so ozavesčili, kaj je treba narediti; ljudi, ki se borijo, da bi izstopili iz kraljestva potreb in vstopili v kraljestvo svobode.

Ta neizmerna množina se ureja sama; njen red se odziva na zavest o tem, da ni več razpršena sila, ki jo je moč ločiti v tisoče frakcij, razstreljenih po prostoru kot drobci granate, ki skušajo v žolčni bitki s sebi enakimi po kakršni koli poti doseči položaj, nekaj, na kar bi se lahko oprli pred negotovo prihodnostjo.

Vemo, da so pred nami žrtve in da moramo plačati ceno za junaško dejstvo, da kot narod predstavljamo avantgardo. Mi, vodje, vemo, da moramo plačati ceno za pravico, da lahko rečemo, da smo na čelu ljudstva, ki je na čelu Amerike. Vsi in vsakdo od nas redno plačuje svoj žrtveni delež, z zavestjo, da bo naša nagrada zadovoljstvo ob izpolnjeni dolžnosti; z zavestjo, da vsi skupaj napredujemo proti novemu človeku, ki ga je razločiti na obzorju.

Dovolite mi, naj poskusim oblikovati nekaj sklepov:

Mi, socialisti, smo svobodnejši, ker smo bolj izpolnjeni; bolj izpolnjeni smo, ker smo svobodnejši.

Skelet naše popolne svobode je izoblikovan; manjkajo še beljakovinska substanca in oblačila; ustvarili jih bomo.

Naša svoboda in njeno vsakdanje vzdrževanje sta barve krvi in zvrhana žrtev.

Naše žrtvovanje je zavestno; prispevek za plačilo svobode, ki jo gradimo.

Pot je dolga in mestoma neznana; poznamo svoje omejitve. Naredili bomo človeka 21. stoletja: to bomo mi sami.

Prekalili se bomo z vsakdanjim delovanjem, novega človeka bomo ustvarili s pomočjo nove tehnike.

Pri mobilizaciji in usmerjanju je pomembna osebnost, s tem ko uteleša najvišje vrline in prizadevanja ljudstva in ne skrene s poti.

Pot utira skupina avantgarde, najboljši med dobrimi, partija.

Osnovno ilo za naše delo je mladina, vanjo polagamo svoje upe in jo pripravljamo, da bo iz naših rok prevzela prapor.

Če to zatikajoče se pismo kaj pojasni, je izpolnilo cilj, s katerim ga pošiljam.

Prejmite naš obredni pozdrav, kakršen je stisk rok ali Ave Maria Purissima: Patria o muerte! [Domovina ali smrt.]

